

NED. MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER TANDHEELKUNDE

OMZET-BELASTING.

Naar aanleiding van de Omzetbelasting ontvingen wij een afschrift van een aanschrijving van het Departement van Financien aan de Directeurs der Directe Belastingen, luidende:

Ministerie van Financien.

's-Gravenhage 7 April 1937.

Aan Heeren Directeurs der directe belastingen, enz.

In verband met gerezen moeilijkheden met betrekking tot de berekening van door tandartsen verschuldigde omzetbelasting, heb ik de eer U mede te delen, dat, met wijziging in zooverre van de dezerzijdsche aanschrijvingen van 20 Juli 1934, No. 29 en 30 Augustus 1934, No. 190 en onder intrekking van de aanschrijving van 8 Maart 1935, No. 154, handelend over nevenvermeld onderwerp, het volgende wordt bepaald:

Voor leveringen, welke hebben plaats gehad na 31 Maart j.l. wordt door tandartsen aangifte gedaan van het totale door hen aan patienten in rekening gebrachte bedrag wegens leveringen van prothesen, c.q. uitbreidingen van prothesen en wegens extracties en andere werkzaamheden, welke ten behoeve van die prothesen zijn verricht. Op het aldus aangegeven bedrag wordt, alvorens de belasting te berekenen, als honorarium voor extracties 10 % in mindering gebracht. Deze aftrek kan eenvoudigheidshalve steeds worden toegestaan, derhalve ook in de weinig voorkomende gevallen, dat prothesen zijn vervaardigd, zonder dat vooraf extracties hebben plaats gehad.

De omzetbelasting bedraagt 4 % van de helft van de op vorenbedoelde wijze verkregen som.

Het vorenstaande is ook van toepassing ten aanzien van leveringen van prothesen aan leden van ziekenfondsen, voor zoover althans die fondsen of de tandartsen, die de fondspatienten hebben behandeld, behalve het bedrag van de geleverde prothesen, tevens nog honorarium voor extracties, enz. in rekening brengen. Daarentegen geldt het vorenstaande niet,

indien ziekenfondsen en tandartsen, die fondspatiënten behandelen, geen honorarium voor extracties in rekening brengen; de belasting wordt alsdan berekend over de helft van het in totaal in rekening gebrachte bedrag.

De Minister van Financien,
Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
w.g. VAN ASCH VAN WYCK.

Uit bovenstaande circulaire volgt dus, dat, in overleg met het Hoofdbestuur, door Z.E. den Minister van Financien, met ingang van 1 April 1937 de volgende regeling is vastgesteld:

- I. Omzetbelasting is alleen verschuldigd van uitneembare prothesen. (Extracties vallen *buiten de O.B.*).
- II. Aangifte moet worden gedaan van het *totale bedrag*, dat aan patiënten in rekening is gebracht wegens leveringen van prothesen, c.q. uitbreidingen van prothesen en wegens extracties en andere werkzaamheden, welke ten behoeve van die prothesen zijn verricht.
Op het aldus aangegeven bedrag wordt *door de belastingambtenaren*, alvorens de belasting te berekenen, als honorarium voor extracties, 10 % in mindering gebracht.
De omzetbelasting bedraagt 4 % van de *helft* van de op vorenbedoelde wijze verkregen som.
Voor ziekenfondsen wordt bovenstaande aftrek van 10 % alleen toegepast, indien den fondspatiënten, behalve voor de geleverde prothese, tevens nog honorarium voor extracties enz. in rekening wordt gebracht.
- III. Reparaties, rebasing, overzetting enz. vallen *buiten de O.B.*
- IV. Tandartsen behoeven *geen* register van facturen (volgens art. 23 van de Wet op de O.B.) bij te houden.

Namens het Hoofdbestuur,
J. A. SALOMONS,
Secretaris.

Mededeeling.

De Algemeene Vergadering der Maatschappij wordt op 2 en 3 Juli 1937 in Hotel Gooiland te Hilversum gehouden.

VERSLAG

van de 23ste Jaarvergadering (34ste Algemeene Vergadering) der Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunde, op Zaterdag 6 Februari en Zondag 7 Februari 1937 in het Jaarbeurs-Restaurant te Utrecht.

Voorzitter: C. h. F. L. N o r d.

I. ZITTING VAN ZATERDAGMIDDAG 4 UUR.

1. *Opening.*

De *Voorzitter* hield zijn openingsrede (zie *T. v. T.* Februari 1937).

Daarna herdacht spreker het verlies van zeven leden door overlijden, t.w. de collega's *Scherjon* uit Wassenaar, *Stark* en *De Niet* uit Den Haag, *Basie* uit Ede, *Sindorff* uit Tilburg, *Businger* uit Huizen en *Roeloffs* uit Utrecht. Aan laatstgenoemde als oudlid van het Hoofdbestuur, wijdde spreker waardeerende woorden en deed de aanwezigen zich van hunne plaatsen verheffen te zijner nagedachtenis.

2. De *Notulen* werden goedgekeurd zonder opmerkingen.

Ingekomen Stukken.

De *Secretaris* deed mededeeling van bericht van verhindering van de collegae *Bruske*, *Becker* en *Rodermond*; van een telegram met groeten van den heer en Mevrouw *Regensburg-Mok*, die buitenslands vertoefden; van het rapport van de Verificatie-Commissie alsmede van het accountantsrapport, die later behandeld zouden worden; van een schrijven van collega *Becker*, bij het betreffende agendapunt te behandelen, van een brief van collega *Rodermond*, te behandelen bij het rapport der Tariefcommissie voor tandtechnische werkzaamheden; van een schrijven van Lectoren van het Tandheelkundige Instituut, bij het onderwijsvraagstuk te behandelen.

3. *Jaarverslag van den Secretaris H.B.* (Zie *T. v. T.* Februari 1937).

De *Voorzitter* dankte den *Secretaris* voor zijn uitvoerig en uitmuntend rapport.

De heer *Kranenburg* verzocht, aan het jaarverslag van den

Secretaris iets toe te voegen. Er werd in vermeld, dat in het rapport der Commissie voor Schooltandverzorging stond, dat de propaganda ijverig was gevoerd door de Nederlandsche Vereen. v. Sociale Tandheelkunde. Die propaganda werd in niet geringe mate ook behartigd door het Ivoren Kruis.

De *Voorzitter* zegde toe, dit er aan toe te voegen.

4. *Jaarverslag van den Penningmeester H.B. en Begrooting over 1937.*

De heer *Flaumenhaft* vroeg naar een bedrag van *f* 68,05, uitgegeven door de C.T.V., een commissie van 7 leden, dus de grootste der Mij. Spreker had geen verslag van die commissie gezien en vroeg, wat de Commissie met dat geld had gedaan.

De *Voorzitter* zeide, dat de voorzitter en secretaris van de Commissie de voorzitter en secretaris van de Maatschappij waren. De leden waren functionarissen, n.l. de voorzitters der diverse Commissies der Maatschappij. Zij rapporteerden, wat er in hun Commissies geschiedde en wat de programma's waren voor het volgende jaar. Het was een zuiver interne aangelegenheid om het 't D.B. mogelijk te maken, voeling te houden met alle commissie's en tevens de commissie-voorzitters te doen hooren, wat in andere commissie's geschiedde.

De heer *Flaumenhaft* vroeg naar het Tandheelkundig Jaarboekje. (post 3 en 15).

Er was ontvangen *f* 200,— en uitgegeven *f* 330,28.

De *Penningmeester* antwoordde, dat de *f* 200,— een toelage voor de Maatschappij was van de firma *Tholen*. De Mij. gaf het jaarboekje uit. Het andere bedrag waren kosten voor het schrijven der berichtkaarten, porti, corrigeeren, enz.

De heer *Flaumenhaft* vroeg naar het verschil tusschen de posten 8 en 16, Algemeene Onkosten en Onvoorzien uitgaven.

De *Voorzitter* en de *Penningmeester* maakten den vorigen spreker duidelijk, dat Algemeene Onkosten b.v. onkosten van het secretariaat waren en onvoorzien die, die op onze begrooting niet van te voren konden worden overzien.

De heer *Flaumenhaft* vroeg naar punt 6*d*, registratie tandtechnici. Daarvoor was uitgegeven *f* 117,45, en voor het komende jaar was weer *f* 400,— op de begrooting geplaatst.

De *Voorzitter* en de *Penningmeester* verduidelijkten, dat het niet de bedoeling was, dit bedrag elk jaar uit te trekken. Maar op dat oogenblik, in verband met de hangende overeenkomsten tusschen de Maatschappij en de organisatie van laboratoriumhouders was het alleszins noodzakelijk,

volkomen zeker te zijn van wat er in den lande aan laboratoriumhouders en loontrekkende tandtechnici, ook voor zoover zij niet in dienst waren bij aangesloten organisaties, aanwezig was. Was de registratie afgeloopen, dan zouden geen verdere kosten noodig zijn.

De heer **Flaumenhaft** vroeg naar de *f* 500,— uitgetrokken voor de Tarief-Commissie. Deze had al *f* 705,66 gekost. Zou er nog een rapport komen?

De **Penningmeester** zeide, dat de *f* 705,66 niet alleen voor een rapport, doch ook voor vergaderkosten, drukwerk, enz. waren. Het liet zich aanzien, dat het werk nog niet ten einde was. Gezien wat er het vorige jaar is gedaan, meende het H.B. dat een bedrag van *f* 500,— moest worden uitgetrokken.

De **Voorzitter** verklaarde, nu niemand meer een opmerking wenschte te maken, het jaarverslag van den penningmeester en de begroting goedgekeurd, met hartelijken dank aan den functionaris **E d e l**. (Applaus).

5. *Verslag van de Verificatie-Commissie en benoeming van een Verificatie-Commissie voor het loopende jaar.*

De **Secretaris** las het verslag van de Verificatie-commissie (**Koldewijn, Paerl, Fabricius**) voor, waarin deze verklaarde, de boeken en bescheiden van den Penningmeester over het verenigingsjaar 1 Januari 1936—31 Dec. 1936 te hebben onderzocht en tevens kennis te hebben genomen van het accountantsrapport. De Commissie verklaarde, de administratie volkomen in orde te hebben bevonden en adviseerde den penningmeester te dechargeeren, hem dankende voor het zeer accurate beheer.

De **Voorzitter** dankte de verificatie-commissie.

De **Secretaris** las het accountantsrapport, waarin de accountant mededeelde, zich te hebben overtuigd, dat de saldi bij bank en girokantoor overeenstemden met de op de balans genoemde bedragen, dat de verrichte betalingen overeenstemden met de ingezonden declaraties en nota's, eveneens de van de afdelingen ontvangen gelden waren verantwoord, dat de effecten-coupons juist waren verantwoord.

De **Voorzitter** stelde voor, den penningmeester te dechargeeren met dankzegging! (Applaus).

De heer **Visser** vroeg, of men de verificatie-commissie niet kon afschaffen, nu men een accountantsrapport had.

De **Voorzitter** zeide, dat men twee dingen moest onderscheiden: De Verificatie-commissie moest vroeger alle bescheiden nazien. Dit

was een ontzaglijk werk en vereischte deskundigheid. Daar kapitaal en jaarlijksch inkomen over groote bedragen liepen, was de verantwoordelijkheid van penningmeester en commissie te groot geworden. De accountant was er dus, om aan de leden der Verificatie-commissie te zeggen, dat het met de betalingen en de financiën in orde was. De Verificatie-commissie hield tot taak om na te gaan, waar alles precies aan uitgegeven was, bekeken van tandheelkundig begrotingsstandpunt. Zij kon eventueel aan de Alg. Verg. zeggen: De zaak was in orde, maar wij vonden toch, dat er die en die punten waren, waarop dit of dat was aan te merken. Een contrôle niet op den penningmeester, maar op het financieel beleid van het H.B. of het D.B.

De heer *M a r g a d a n t* gaf in overweging, den naam verificatie-commissie te veranderen. Zij was een soort financieele commissie of een „rekenkamer”.

De *V o o r z i t t e r* had er bezwaar tegen. Een financieele commissie zou rapport moeten uitbrengen, daar de heeren dan zouden trachten gedurende verscheidene avonden de cijfers te analyseeren. Dit zou noodeloze en vervelende discussie kunnen veroorzaken op de vergadering, waar spreker weinig voor gevoelde. Indien men meende, dat dit niet door een verificatie-commissie gedaan kon worden, zou spreker eerder willen voorstellen, de verificatie-commissie af te schaffen en alleen een accountantsrapport te vragen. Maar spreker vond onze werkwijze alleszins voldoende.

De heer *J a n V i s s e r* verzocht, overweging en bespreking à tête reposé, hetgeen de *V o o r z i t t e r* toezegde met rapport aan de eerstvolgende Algem. Vergadering.

Spreker wilde niet vooruitloopen en toch gemakshalve een nieuwe verificatie-commissie benoemen.

Benoemd werden de heeren: *L a n s b e r g*, *M i j n a r e n d s* en *V r e e d e n b u r g*. (Applaus).

6. *Afdeelvingsverslagen.*

Deze werden voor kennisgeving aangenomen.

7. *Jaarverslag van:*

- a. de Commissie tot beheer van het steunorgaan,
 - b. den directeur van het bemiddelingsbureau,
 - c. den directeur van het incassobureau,
 - d. de commissie voor schooltandverzorging,
 - e. de onderwijs- en examencommissie,
 - f. de commissie voor de „nazorg”.
- Deze werden ongewijzigd aanvaard.
- g. de centrale ziekenfondscommissie.

De heer *S a l o m o n s* deed mededeeling van enkele punten uit

deze commissie. Het meest urgente was wel de samenwerking met de Maatschappij voor Geneeskunst. Uit het jaarverslag was bekend, dat in Maart 1936 de principieele samenwerking tusschen onze beide Maatschappijen was aanvaard. De daaraan toegevoegde financiële bijlage, den tandartsen bekend als regeling I, II en III, werd teruggezonden naar de Huisartsencommissie, met verzoek, deze punten nader met de C.Z.C. te bespreken.

In een conferentie met de H.C. is gebleken, dat men in het algemeen in de Mij. t.b.d. Geneesk. de door de tandartsen gestelde eischen te hoog vond. Spreker zou haast zeggen, hoe kon het anders! De C.Z.C. was het daarmee niet eens.

Toch had de C.Z.C. gemeend, en dat niet alleen wegens een opmerking in de Mij. v. Geneesk. maar ook om andere redenen, dat het aanbeveling zou verdienen, het systeem van honoreering van den tandarts in de ziekenfondsen over een andere boeg te gooien en te trachten ingevoerd te krijgen een systeem van bijbetaling door den patiënt, dus een abonnementsstelsel, waarvoor een premie per jaar per ziel werd betaald en een bedrag door den patiënt werd betaald aan den tandarts voor de verrichtingen, die deze zou doen.

Dit voorstel vond in algemeene lijnen de belangstelling bij de leden der H.C., die tegenwoordig waren, maar onder het uitdrukkelijk voorbehoud der facultativiteit. Tot nu toe had de C.Z.C. zich op het standpunt geplaatst, dat een facultatieve regeling in verband met het abonnementsstelsel onaanvaardbaar zou zijn, omdat het gevolg zou kunnen zijn, dat degenen, die uit ervaring weten, dat zij in vrij groote mate van tandheelkundige hulp gebruik zouden maken, zich er bij zouden aansluiten, terwijl zij, die een volle prothese droegen, of een buitengewoon goed gebit hadden, meenden, zich er vrij van te kunnen houden. Zoo zouden alleen de slechte risico's zich verzekeren en zou de premie per ziel belangrijk moeten worden verhoogd, daar de tegenwoordig daarvoor vastgestelde niet toereikend zou zijn.

De C.Z.C. had zich tot nu toe met hand en tand hiertegen verzet.

Anders werd het echter, als regeling II (deels abonnement plus bijbetaling per verrichting) werd aanvaard. Dan zou de facultatieve toetreding in een ander licht komen.

Spreker gaf een voorbeeld: Stel, dat een tandarts 1000 ingeschreven zielen had. Uit de ons ter beschikking staande statistieken bleek, dat $\pm 25\%$ in den loop van een jaar den tandarts bezochten, dus van de 1000, 250 patiënten (geen bezoeken). Uit de gegevens bleek verder, dat van deze 250 ongeveer 40% conserveerende hulp vroeg en dat er ± 250 vullingen voor noodig zouden zijn. Bedroeg het honorarium nu 75 cent per ziel, dan zou dit voor 1000 zielen $f 750,-$ zijn, rekende men $\frac{1}{3}$ voor eerste hulp (extractie enz.) dan bleef over $f 500,-$ waarvoor pl.m. 250 vullingen moesten worden gemaakt, dus $f 2,-$ per vulling. Nam men nu aan, dat door de facultatieve regeling, dus een grooter aantal slechte risico's, de vraag steeg van 25% op 30%, dan kwamen er dus van 1000 zielen per jaar 300 voor hulp, dan zou het bedrag voor de vulling van $f 2,-$ tot $f 1,65$ dalen, wat te laag was.

Bij de regeling II (gedeeltelijke abonnementsbetaling en bijbetaling per verrichting door den patiënt) zonder facultatieve bepaling, dan zou het honorarium per vulling ook $f 2,-$ bedragen. Steeg nu, door de facultatieve regeling de vraag tot 30 %, dan kwam het honorarium der vulling op pl.m. $f 1,85$, dus geen belangrijk verschil. (1000 zielen à $f 0,25$ abonnement = $f 250,-$, 30 % hulpvraag, d.i. 300 patiënten, die 300 vullingen noodig zouden hebben à $f 1,-$ = $f 300,-$, tezamen beschikbaar $f 550,-$ voor 300 vullingen = $f 1.85$ per vulling).

Als tweede punt noemde spreker het nadeelige punt, dat door de bijbetaling waarschijnlijk de vraag naar vullingen in mindere mate zou stijgen, dan wanneer deze vrij werden verschaft. Practisch zou de facultatieve regeling bij systeem II althans in de eerste jaren, niet dèrmate invloed hebben op het eindresultaat, dat de C.Z.C. meende, daartegenover zoo sterk stelling te moeten blijven nemen.

Het voordeel van deze facultatieve regeling was — en daarom stelde de H.C. die voor — dat in plaatsen van ons land, waar de belangstelling voor tandheelkundige hulp gering was (spreker dacht aan peripherie en platteland) hierdoor een sterke propaganda voor de vraag naar tandheelkundige hulp werd gemaakt. In vele ziekenfondsen zou het mogelijk worden ze in te voeren, waardoor weer een arbeidsveld voor de collega's zou ontstaan.

Ten slotte gaf spreker eenige cijfers over de statistiek der ziekenfondsen, ontleend aan het „Overzicht van het Ziekenfondswezen in Nederland” per 1 Januari 1936 van het Centraal Bureau voor de Statistiek in Den Haag.

Aangesloten zijn bij 547 ziekenfondsen	3.337.823	personen,
bij 81 Maatschappij-fondsen	ruim 1.000.000	„
„ 205 onderling beheerde fondsen	920.000	„
„ 50 directie-fondsen	594.000	„
„ 61 ondernemingsfondsen	365.000	„
„ 133 doktersfondsen	89.000	„
„ 17 andere fondsen	281.000	„

Uit deze statistiek bleek, dat bij

7.3 % der personen en 26 % der fondsen geen tandheelkundige hulp werd verleend;

6.1 % der personen en 31,4 % der fondsen werden alleen extracties verricht;

86.6 % der personen en 42,6 % der fondsen werden extracties verricht, vullingen en protheses gemaakt.

Spreker eindigde met een opmerking over het ontwerp Ziekenverzorgingswet, dat — in tegenstelling met de mededeeling in spreker's jaarverslag — de Kamer nog wel zou bereiken ¹⁾.

Spreker verheugde zich, dat geschrapt was de bepaling, waartegen wij ons verzet hadden, n.l. dat de tandheelkundige, in verband met deze

¹⁾ Inmiddels is het ontwerp van de agenda der Tweede Kamer afgevoerd.

wet, gelijk gesteld zou wezen met den tandarts. In de toelichting motiveerde de Minister, dat er geen enkele reden was deze uitstervende groep, die geen relatie met ziekenfondsen had gehad, er nu in te betrekken. De vrije tandartsenkeuze was gelukkig blijven staan. Wij moeten dus afwachten, hoe het ontwerp uit de Kamer zal komen.

De Voorzitter dankte den heer Salomons voor zijn uiteenzetting en vroeg naar opmerkingen.

Den heer Bernan deed het genoegen, dat de heer Salomons de reusachtige omzwaai inzake tandheelkundige verzorging van ziekenfondsleden verteld had. Werd het facultatief gesteld, dan zag spreker het ernstiger in, dan voorgesteld werd. Spreker zag niet zoo direct de f_2 ,— per vulling. Niet de menschen met volledige prothese en met een ijzersterk gebit zouden wegblijven, maar menschen met een aan caries onderhevig gebit zouden een jaar lid blijven en als het gebit in orde was, bedanken. Spreker zou van de vergadering willen weten, of men accoord ging met de nieuwe koers op instigatie van de H.C.

De heer Salomons had zich misschien onduidelijk uitgedrukt, maar de bedoeling der facultatief-stelling was niet, deze in het vervolg bij alle ziekenfondsen in te voeren. Alleen als mogelijkheid voor diè streken, waar de tandheelkundige hulp in het beginstadium verkeerde, als propagandamaatregel, wilde men deze regeling invoeren, omdat anders het geven van tandheelkundige hulp aldaar inderdaad achterwege moest blijven.

Spreker was niet in details getreden; natuurlijk moest lid blijven, die het eenmaal was geworden.

De heer Van Heemskerck Duker wenschte de verandering eerst in druk onder de oogen te krijgen, daar het niet zoo in eens te overdenken was.

De heer Salomons had het alleen als voorloopige mededeeling bedoeld. De zaak werd in de C.Z.C. uitvoerig behandeld met de H.C. en dan zou de regeling, zooals zulks met alle vorige eveneens geschied was, in de Algemeene Vergadering komen na het H.B. te zijn gepasseerd.

De heer Jan Visser was niet geheel gerust, ondanks, dat hij van inzicht was, dat deze zeer deskundige commissie waarschijnlijk alle bezwaren, die spreker zou opwerpen, wel onder de oogen had gezien. Spreker vroeg, of die facultatieve regeling ook betekende, dat den niet-aangesloten leden ook geen tandheelkundige hulp in den vorm van eerste hulp werd gegeven, of zouden de medici dat moeten doen? Een ziekenfonds moest zijn leden toch voorziening tegen kiespijn verschaffen. Voor spreker stond vast, dat tandheelkundige hulp aan de massa niet te verzekeren was en dat er altijd bijbetaald zou moeten worden door den patiënt. Voor hen, die niet gedwongen werden door de voorschriften van het fonds, geregeld bij den tandarts te komen,

hadden wij het N.P.P. rapport. Die wél geregeld kwamen, zouden waarschijnlijk te verzekeren zijn. Zouden allen komen, dan ware het onmogelijk. Men moest dus splitsen in groepen, diegenen, die wél belang stelden in hun mondverzorging en diegenen, die daarin geen belang stelden. Spreker wilde elken aangeslotene gelimiteerde hulp verzekeren, n.l. die, die wij onder eerste hulp verstonden, extractie, pijnverlichting; daarnaast zouden wij eischen, dat ieder fonds een instantie instelde, waar de belangstellenden in het behoud van hun gebit geholpen konden worden tegen voordeelige condities. Daar zou het gebit goedkoop en goed gesaneerd moeten kunnen worden en een andere instantie zou het gezonde, of licht aangedane gebit moeten onderhouden.

Spreker wenschte de verzekering, dat de commissie aldus in de toekomst het probleem zou trachten op te lossen. (Applaus)!

De heer S a l o m o n s kon verzekeren, dat de commissie de zienswijze van den vorigen spreker in groote lijnen deelde, het ging alleen om de praktische uitvoering. Spreker had al gezegd, dat deze facultatieve regeling in de praktijk in hoofdzaak zou gelden voor het platteland. Daar was de eerste hulp nog in de handen der medici en dat zou voorloopig nog wel zoo blijven. Men koesterde de hoop, dat een groep belangstellenden, daar, waar de verkeersmiddelen zulks mogelijk zouden maken, gelegenheid werd gegeven, zich bij een dergelijk fonds aan te sluiten. Men zou een groep krijgen, voor welke een bepaalde premie aan den tandarts werd betaald, waardoor ze recht hadden op eerste hulp. Daarnaast zou de patiënt uit eigen middelen, tegen een zeer gereduceerd honorarium, conserveerende hulp krijgen. Dit waren dus de beide gedachten, die ook de heer V i s s e r ontwikkelde.

Spreker gaf toe, dat middelen zouden moeten worden beraamd om „sanctie”-maatregelen te overwegen, waardoor het nuttig effect der saneering voor 100 % werd benaderd. Dien wenk wilde het C.Z.C. gaarne overnemen en wanneer de omstandigheden ertoe leidden, dit met hem bespreken.

De heer V a n E r p zou de zaak willen omdraaien, zooals de heer V i s s e r het stelde. In de meeste gevallen op het platteland en aan de peripherie was het zoo, dat alle ingeschrevenen in een ziekenfonds aangewezen waren op den huisarts. Het deel, dat zich facultatief liet inschrijven, kwam voor rekening van den tandarts. Wij stooten dus geen patiënten af in de richting van den huisarts, doch gaan uit van een misstand en trachten propaganda te maken voor de tandheelkunde.

Spreker vroeg verder den raad van de C.Z.C. voor een speciaal geval.

De heer S a l o m o n s beantwoordde dit met verwijzing naar de ziekenverzorgingswet, waarbij de fondsen verplicht zouden worden de vrije tandarts-keuze in te voeren.

De heer V a n E r p had vernomen, dat die wet wel niet aangenomen zou worden. Spreker vroeg, wat dan te doen voor diegenen, die overtuigd waren, dat schooltandheelkunde en tandheelkunde als in het

N.P.P. absoluut noodzakelijk waren, zich toch niet aan dergelijke ziekenfondsen durfden te verbinden, uit vrees dat hun honorarium verlaagd zou worden.

De Voorzitter kon deze discussie niet doen voortzetten, daar ze buiten de orde was. Spreker zegde behandeling van dit belangrijke vraagstuk in een volgende vergadering toe, wanneer bekend zou zijn, wat met de wet gebeurd was en als wij zouden weten, of de onderhandelingen met de Maatschappij van Geneesk. al of niet geslaagd waren.

De heer Flaumenhaft vroeg, of in de conferentie met de H.C. ook de kwestie ter sprake kwam, dat in de Mij-fondsen geen tandartsen-niet-leden onzer Maatschappij — zouden worden toegelaten.

De heer Salomons bevestigde zulks. Dit is reeds eerder gepubliceerd in het Tijdschrift voor Tandheelkunde.

De heer De Beer had met genoegen uit het antwoord van den voorzitter der C.Z.C. aan den heer Visser gehoord, dat de commissie accoord ging met de scheiding tusschen menschen, die alleen eerste hulp wenschten en de groep, die wij ertoe kregen, zich elk half jaar te laten contrôleeren. Spreker was er een absoluut tegenstander van, laatstgenoemde groep voor de conserveerende hulp te laten bijbetalen. Spreker vroeg, of de C.Z.C. de bedoeling had, deze meening in de steden ingang te doen vinden.

De Voorzitter achtte deze discussie buiten de orde. Ook de voorafgaande beschouwing zou door de C.Z.C. met groote zorgvuldigheid bestudeerd worden.

De heer Berman constateerde achteraf, dat de zwenking, die eigenlijk niet bestond en die, volgens den inleider, alleen zou gelden voor de peripherie en het platteland, volgens den heer De Beer al gewenscht werd in de steden. Er was dus wel degelijk een omzwaai. Spreker's opmerking uit eerste instantie was nog niet door den heer Salomons ontzenuwd.

De Voorzitter zeide, dat hij dat dan de volgende keer zou doen.

- h. de commissie voor beroepsethiek,
 - i. de polikliniek-commissie,
 - j. de commissie tot bestudeering van het tandtechnische vraagstuk.
- Deze jaarverslagen werden zonder opmerking aanvaard.

Omzetbelasting.

De heer Van Hasselt deed mededeelingen omtrent de omzetbelasting. De regeling was indertijd getroffen, in overleg met de Maatschappij. Er waren weinig klachten tot den laatsten tijd. Een missive van den Minister ddo. 8 Maart 1935 zeide, dat, in gevallen, waarin onder

het totale bedrag eener rekening wegens het leveren van een prothese tevens een bedrag voor extractie en dergelijke werkzaamheden begrepen was, de belasting berekend werd over het totale bedrag der rekening, verminderd met 10 %. Er waren inspecteurs, die dit zoo opvatten, dat ook in de particuliere practijken, waar een niet-gespecificeerde rekening aan den patiënt was gestuurd, doch waar de tandarts in zijne boeken die verschillende extractie's enz. wèl afzonderlijk had berekend, toch voor de omzetbelasting niet meer dan 10 % van de totale rekening afgetrokken mocht worden. De tandartsen vonden het niet juist en meenden, uit hunne boeken te mogen aantoonen, welk bedrag zij voor de extractie's enz. hadden berekend. De Minister en de inspecteurs meenden, dat dit de deur zou openzetten voor ontduiking door te veel te noteeren voor de extractie's en te weinig voor de prothese. Spreker was op het Departement teneinde een voor de tandartsen zoo goed mogelijke oplossing te vinden, waarbij toch de fiscus niet te kort zou komen.

Spreker zeide, dat wij moesten vasthouden aan het principe, dat voor extractie's nooit omzetbelasting verschuldigd was, maar om nu de moeilijkheid van contrôle enz. te ondervangen, maakte men dit voorstel op: op het aangiftebiljet werd aangegeven het honorarium van de prothese plus de extractie's. Van dat bedrag werd 10 % afgetrokken als zijnde honorarium voor de extractie's. Van de rest werd van 50 % de 4 % omzetbelasting geheven. De hoofdamtenaar wilde het nog eenvoudiger maken door 45 % in plaats van 50 % te rekenen, doch spreker achtte dit niet wenschelijk, daar vast moest staan, dat chirurgische behandelingen niets met deze belasting te maken hadden. Spreker verdedigde nog, dat ook wanneer een prothese vervaardigd werd zonder voorafgaande extractie's, de aftrek van 10 % geoorloofd zou zijn. Spreker wist niet, of de Minister daarop zou ingaan. Spreker verdedigde het zoo, dat er eenige compensatie in gevonden kon worden daar een aftrek van 10 % voor de extracties, in het algemeen, aan den lagen kant was. Spreker wenschte geen discussie, alleen te weten, of de vergadering het billijk, redelijk en acceptabel vond. (Applaus!)

Hij verzocht om hem na de vergadering persoonlijk opmerkingen te maken. Het was een „gentleman's agreement" een overeenkomst tusschen Departement en de Maatschappij. De Minister stemde toe, dat contrôle moeilijk was en tijdroovend voor de tandartsen, terwijl het niet over groote bedragen ging. Zou dus de contrôle, die toch van tijd tot tijd moest worden gehouden, uitwijzen, dat vele tandartsen er met de muts naar gooiden, dan zou de Minister verplicht zijn, een minder eenvoudige regeling te treffen.

Er waren spreker eenige gevallen van rigoureuus optreden bij de contrôle bekend. De hoofdamtenaar zou de inspecteurs instrueeren.

De Voorzitter dankte den heer Van Hasselt.

11. *Verkiezing leden der C.Z.C.*

De heeren Salomons, Van Eupen, Paerl, Blaauw en Van der Mey de Bie werden bij acclamatie herkozen.

De Voorzitter feliciteerde de commissie met dat bewijs van vertrouwen der vergadering.

8. *Verkiezing van Voorzitter en Penningmeester der maatschappij.*
9. *Verkiezing van Secretaris der Maatschappij.*
10. *Verkiezing Secretaris besturende Commissie van het Steunorgaan.*

De Voorzitter benoemde de heeren L o e b, M a r g a d a n t en L. M. W i l l e m s e (als voorzitter) tot stembureau.

De heer V a n d e r L i n d e (Arnhem) deed de mededeeling, dat in de bijlage III stond vermeld, dat de afdeeling Gelderland den heer E d e l als candidaat stelde voor penningmeester.

Spreker wilde misverstand voorkomen en vermeldde, dat tevens de heer P a r m e t door Gelderland candidaat was gesteld.

De Voorzitter speet het. De mededeeling werd dankbaar aanvaard, maar ze kwam te laat om de stembiljetten te wijzigen.

De Voorzitter schorste de vergadering tot 8 uur precies.

II. ZITTING VAN ZATERDAG-AVOND.

De Voorzitter heropende en gaf den heer W i l l e m s e het woord voor den uitslag der stemming.

De heer L. M. W i l l e m s e deelde mede, dat er opmerkelijk goed gestemd was. Er waren 420 biljetten.

Uitgebrachte stemmen: 105.

Voorzitter: Berkenbosch Berends 33; Brugman 66, blanco 6.

Secretaris: Salomons 82, Spoorenberg 22, blanco 1.

Penningmeester: Edel 99, Spoorenberg 4, blanco 2.

Secretaris Besturende Commissie Steunorgaan:

Bloemendal 22, Holthaus 21, Koldewijn 58, blanco 4.

De Voorzitter dankte den heer W i l l e m s e en zijne medewerkers en constateerde, dat als voorzitter der Maatschappij gekozen was de heer B r u g m a n.

De heer B r u g m a n nam de functie aan.

De Voorzitter wenschte hem geluk en hoopte, dat hij en de Maat-

schappij in den loop der jaren daarop met genoegen zouden terugzien. Spreker hoopte hierop morgen terug te komen. (Applaus).

De Voorzitter wenschte de Maatschappij geluk, dat de heer Salomons zich de herbenoeming had laten welgevalen als secretaris der Maatschappij. Spreker wenschte ook den heer Salomons geluk. (Applaus!)

Ook de heer Edel, de herbenoemde penningmeester, werd door den voorzitter geluk gewenscht. (Applaus!)

Ook den heer Koldewijn was spreker dankbaar voor het aanvaarden der functie. (Applaus!)

12. Mr. G. H. E. Nord Thomson: *Juridische Beschouwingen over onbevoegde uitoefening der Tandheelkunde.*

Mr. Nord Thomson voldeed met genoegen aan een verzoek uit de vorige vergadering, eens te praten over het arrest van den Hoogen Raad inzake overtreding van zijne bevoegdheid door een tandheekundige.

Spreker liet eenige beschouwingen voor leeken voorafgaan over het begrip recht in het algemeen. Spreker vertelde van de verschillen tusschen publiek en privaatrecht, tusschen formeel en materieel recht. Over het recht in engeren zin sprak spreker als tegenstelling tot onrecht, een subjectief iets. Spreker toonde dit aan met den rechtsgang. Dan sprak spreker over de evolutie van het recht in den loop van den tijd, ook in het hoogste rechtscollege, den Hoogen Raad en wel aan de hand van „de onrechtmatige daad”.

Toen kwam spreker op het arrest van den Hoogen Raad van 2 Maart 1936.

Een tandheekundige werd ten laste gelegd, dat, ondanks het feit, dat hij slechts bevoegd was tot het uitoefenen van de volledige tandprothese, hij de tandheekunde, buiten noodzaak, als bedrijf had uitgeoefend. Hij had namelijk een patiënt, die met klachten over kiespijn kwam, op zijn spreekuur in behandeling genomen en een kies gedeeltelijk getrokken. Dit „gedeeltelijk” stond alleen in de tenlastelegging, doch noch in het vonnis van de Rechtbank, noch in de conclusie van den procureur-generaal, noch in het arrest van den Hoogen Raad werd over dit gedeeltelijk trekken gesproken. Patiënt moest f 1,50 daarvoor betalen, over het aanschaffen van kunststanden of een kunstgebit werd door patiënt niet gesproken.

Spreker vroeg zich af, wat ons interesseerde in de tenlastelegging. Het was ons bekend, dat de tandheekundige alleen bevoegd was tot de volledige tandprothese. Vast stond, dat de tandheekundige inderdaad onbevoegd de tandheekunde had uitgeoefend, dat dit buiten noodzaak geschiedde, omdat er genoeg tandartsen ter plaatse waren; ook maakte deze tandheekundige van een en ander een bedrijf. Voor den kantonrechter en later voor de Rechtbank — het vonnis van den kantonrechter

was niet interessant, maar dat van de Rechtbank en den Hoogen Raad zou spreker behandelen — voerde gedaagde een tweeledig verweer. Het eerste was: „ik ben bevoegd, de volledige tandprothese uit te oefenen, dus ik mag alle kiezen trekken, welke ik noodig acht. Als ik het meerdere mag doen, dan mag ik even goed het mindere verrichten en één kies trekken.”

Dit vond men terug in het request der tandheekkundigen bij diverse instanties, de vermeende dwaasheid dus, dat men wèl het meerdere, niet het mindere mag doen. De Hooge Raad had hierover een beschouwing geleverd, waarop spreker later terugkwam.

Het tweede verweer was meer juridisch. Dit sloeg op art. 436 W.v.S. o.a. luidende: „Hij, die niet toegelaten tot de uitoefening van een beroep, „waartoe de wet een toelating vordert, buiten noodzaak dat beroep uit- „oefent, wordt gestraft met geldboete van ten hoogste *f* 300,—.”

Het tweede lid van het artikel luidde:

„Hij, die toegelaten tot de uitoefening van een beroep, waartoe de wet „een toelating vordert buiten noodzaak in de uitoefening van dat beroep „de grens zijner bevoegdheid overschrijdt, wordt gestraft met geldboete „van ten hoogste *f* 150,—.”

Deze tandheekkundige redeneerde nu aldus: Hij was fout gedagvaard, want men had gezegd, dat hij onbevoegd was. En als men niet zou accepteren zijn redeneering, dat, als hij het meerdere mocht, hij ook het mindere mocht, dan had hij alleen zijne bevoegdheid overschreden, want hij mocht als tandheekkundige inderdaad een en ander doen. Trok hij dus een kies, zonder dat prothese erop volgde, dan had hij hoogstens zijne bevoegdheid overschreden. De dagvaarding deugde dus niet; hij zou niet art. 436, 1e lid, doch art. 436, 2e lid hebben gelaedeerd, en hij zou vrijuit naar huis mogen gaan.

De colleges hebben zich met deze redeneering niet kunnen vereenigen. De rechtbank had hen dit duidelijk gemaakt en zeide tot hem: „Gij zegt nu wel, dat Gij verkeerd vervolgd zijt op grond van het eerste lid van art. 436 en dat Gij daarop veroordeeld zijt, en dat Uwe vervolging op grond van het tweede lid had moeten zijn ingesteld, maar dat is onjuist, want Gij hebt in het geheel niet de bevoegdheid kiezen te trekken, zonder in voorafgaand overleg met den patient te treden omtrent een prothese. Uw bevoegdheid is een geheel andere.”

Spreker verduidelijkte dit. De tandartsen hadden de bevoegdheid verdooving toe te passen, maar als men formeele narcose ging geven, zouden zij hunne bevoegdheid overtreden. De tandartsen waren bevoegd tot de uitoefening van een deel der geneeskunst, maar als zij een blinde darm zouden opereeren, zouden zij niet hunne bevoegdheid overschrijden, maar zouden zij zich schuldig maken aan onbevoegde uitoefening der geneeskunst.

Zoo redeneerde de rechtbank ten aanzien van gedaagde: „Gij hebt een heel andere bevoegdheid, dan Gij U aanmatigt; weliswaar is dat een onderdeel der tandheekkunde en moogt Gij soms kiezen trekken, maar dan moet er overleg gepleegd zijn over de prothese. Is dat niet gebeurd, dan

waart Gij niet bevoegd en is er ook van overschrijding van de bevoegdheid geen sprake."

De rechtbank legde dus den nadruk op het „voorafgaande overleg”.

De Hooge Raad wijdde een arrest aan deze zaak, dat van bijzonder belang was, omdat het een rol speelde in het adres van de tandheekkundigen aan de 2e Kamer en aan andere instanties.

In de memorie, door gedaagde ingediend bij den Hoogen Raad en welke mondeling zou zijn toegelicht, deed hij uitkomen, dat hij het niet eens kon zijn met de kwestie van het overleg, dat in het geheel niet noodig zou zijn, naar hij meende.

De Hooge Raad zeide: „Het gaat niet om dat overleg, het gaat hier alleen over het volgende: Onder tandprothese kan nimmer iets vallen, dat met kunststanden of kunstgebitten niets heeft uit te staan. Verdachte heeft iets gedaan, zonder verband met de tandprothese. Het doet er dus niet toe, of er met den patiënt over gesproken is, of toestemming van den patiënt is gekregen, het feit, van het niets te maken hebben met tandvervangning, is voldoende om de onbevoegde uitoefening te constateeren.”

De Hooge Raad ging dus verder dan de rechtbank. Deze vond voldoende, als er over prothese gesproken ware, gene zeide: „Nee, vast staat, dat het nooit de bedoeling is geweest, dat die tand zou worden vervangen, zelfs al zou hij er over gesproken hebben, dan had het nog moeten blijken op de een of andere manier; het heeft niets te maken met volledige tandprothese. Het verweer gaat dus niet op.”

Wat betrof de overtreding van het tweede lid en zijn verweer, dat hij in het ergste geval het tweede lid van art. 436 had overtreden, merkt de Hooge Raad op, dat uit de dagvaarding heel duidelijk blijkt, dat verdachte een handeling heeft verricht, waartoe alleen een tandarts en een arts bevoegd waren.

Gedaagde, die het hierbij niet had gelaten en nog meer verweermiddelen had opgezocht, zag ook deze door den Hoogen Raad afwijzen. Van een woordenspel omtrent tandprothese en volledige tandprothese wilde de Hooge Raad niets weten. Het eenige was, of er een voorgenomen tandvervangning was.

Toen kwam gedaagde nog eens terug op de oude kwestie, n.l. dat het zonderling was, dat een tandtechnicus wel een tand of kies mocht trekken om den mond te prepareren, maar niet zonder meer.

De Hooge Raad beantwoordde dit punt met een overweging, die spreker letterlijk voorlas, daar die zoo buitengewoon belangrijk was, n.l.:

Overwegende, dat voorschreven toestand uit een oogpunt van zorg voor de volksgezondheid zeker minder verklaarbaar is, doch dan ook moet worden bedacht, dat uit de geschiedenis van de totstandkoming van de verschillende wetten, in deze aangelegenheid gemaakt, zeer duidelijk blijkt, dat hier — uiteraard binnen de grenzen der volksgezondheid — zwaar heeft gewogen de broodwinning van een groep personen, welke lange jaren ongestoord zich met de uitoefening der tandprothese had bezig gehouden, hoewel zij onbevoegd de tandheekkunde, te weten een onderdeel daarvan, had uitgeoefend; dat derhalve, uit dit laatste oogpunt beschouwd, het niet zoo vreemd is, dat bepaalde verrichtingen, bij voor-

beeld het op zich zelf staande trekken van een tand of kies, behoorende tot de uitoefening der tandheelkunst, aan de bevoegdheid der zoogenaamde tandtechnici zijn onttrokken, ook al is het doen dier verrichtingen hun, uit voorschreven motief, in een ander verband toegestaan."

Spreker wees dan op het buitengewone belang van dezen zin, want hier zeide de Hooge Raad volkomen duidelijk, wat van de zijde der tandartsen altijd was betoogd, dat de historische groei dezer zaak nooit vergeten mag worden. De Hooge Raad herhaalde hier, dat deze heeren toch vóór 1913 ook al onbevoegd waren.

Door dit arrest was eens voor goed een einde gemaakt aan de vraag, wat de tandheelkundige mocht doen en wat niet. De Hooge Raad had geen enkele omschrijving noodig van het begrip prothese of volledige prothese. De Hooge Raad zeide, dat iedere verrichting in verband moet staan met een voorgenomen prothese, was dat niet zoo, dan was het mis.

Spreker geloofde, dat dit beteekende, dat tandheelkundigen er niet onder uitkwamen door tegen een patiënt te zeggen: „wij zullen maar zeggen, dat wij er een andere kies voor in de plaats zullen stellen, of een deel van een gebit."

Want dan bestond het reële voornemen niet. Bovendien zou dit een eigenaardigen indruk op patiënten maken.

Spreker hoopte, dat de Kamers er niet toe zouden overgaan te doen, wat de tandheelkundigen verlangden, want dan zou alles weer op losse schroeven komen te staan. Spreker geloofde, dat het arrest buitengewoon veel kan bijdragen tot het saneeren van den toestand. (krachtig applaus).

De Voorzitter dankte Mr. Nord Thomson voor zijn interessante toelichting op het arrest van den Hoogen Raad naar aanleiding van een vraag van den heer Buisman, de vorige maal tot hem gericht.

De heer Buisman was dankbaar voor de toelichting.

De Voorzitter zeide, dat het niet de bedoeling was in dezen kring van leeken een juridisch debat te ontketenen. Spreker vroeg, wie een vraag wenschte te doen.

De heer J. Sanders Ezn. wenschte nog iets toe te voegen. Spreker dankte Mr. Nord Thomson zeer voor de uiteenzetting over het arrest, maar niet minder voor de inleiding eraan voorafgegaan. Spreker betoogde, dat wij op een bepaald oogenblik niet onze opinie moesten geven, zooals ons die dan juist voorkwam, maar dat wij ons hadden te houden aan wat het recht, in welken zin dan ook opgevat, voorschreef. Bij onze actie, die wij zouden moeten voeren tegen de verschillende adressen van tandtechnici en tandheelkundigen, die het D.B. al reeds was begonnen, zouden wij ons dan ook zeer sterk moeten houden aan wat tot op dit oogenblik recht geweest was en nog was. De heeren tandheelkundigen vooral hadden dit terecht ingezien en vroegen bij deze gelegenheid, wat hun in 1932 niet was gelukt te krijgen, toen er een voorstel van de Regeering kwam, hun de geheele tandheelkundige bevoegdheid te geven.

Dat vroegen ze nu niet aan de Regeering, maar ze adresseerden bij Regeering en Tweede Kamer, omdat het arrest v.d. Hoogen Raad hen in een onhoudbare situatie zou brengen. Ze verzochten medewerking, ten einde te geraken tot een dusdanige wijziging der genoemde wet van 1925. Zij zeiden dus: „Kamer, weet maar hoe Gij ons moet helpen, maar dit is geen toestand en zoek er nu maar een.” Dit zette ons, die niet voornamelijk uit eigen belang, maar omdat onze overtuiging niet anders wezen kon, dan dat dit slecht was, voor de moeilijkheid om iets te bedenken, dat rationeel was. Met de bevoegdheid zat het zoo, dat de Hooge Raad zeide, dat de tandheekkundigen in ieder geval niets mogen doen, wat buiten een voorgenomen prothese staat. — Wanneer wij dus eenig denkbeeld hadden te geven aan hen, die iets te zeggen hadden in deze materie, zouden wij ons op een zoo liberaal mogelijk standpunt kunnen stellen. Dat hadden wij in 1932 al gedaan. In een stuk, dat dezer dagen door en namens het D. B. was opgesteld, om daarmede de opinie der Mij. te vertolken, werd dan ook gezegd, dat, wat de Mij. betrof, de tandheekkundigen ten slotte wel alles zouden mogen doen voor een patiënt, die een kunstgebit noodig had. Dit beteekende niet, dat dit volgens het recht juist was; dat zou nader dienen te worden uitgemaakt. Maar de tandheekkundigen zouden moeten afblijven van de menschen, die niet voor een kunstgebit kwamen. Wanneer er dus gezegd werd: „Zoo'n kiespijnlijder komt bij den tandheekkundige en deze mag de kies wel trekken, wanneer hij er later een kunststand voor levert”, dan zeiden wij: „neen, dat is niet waar, de tandheekkundige moet van dien kiespijnlijder afblijven.” Dat was nooit de bedoeling geweest van den wetgever. Mr. N o r d T h o m s o n had duidelijk uiteenzet, dat wij ons altijd op de historie moesten beroepen. Daar kon de Tweede Kamer ook niet van af en wilde dat misschien ook niet. Het was alleen de bedoeling geweest, om het den menschen, die het beroep van tandtechnicus zoo opgevat hadden, dat zij kunstgebitten mochten maken voor patiënten en daarbij clandestien kiezen trokken, dit mogelijk te blijven maken. Maar van menschen, die wegens kiespijn of voor conserveerende hulp bij den tandheekkundige kwamen, moesten zij afblijven. Dat was logisch verdedigbaar en voor hen het logisch in te nemen standpunt. Deze tandheekkundigen zouden evengoed hun practijk kunnen behouden en hun inkomen grooter kunnen maken dan vele van onze collega's, zonder dat zij patiënten behandelden, die niet voor hen bestemd waren. Wij zouden hierop, voor zoover het ons betrof, geen enkele concessie mogen doen naar spreker's inzicht. Wanneer wij ooit den strijd, wanneer die weer aangebonden zou moeten worden — en het leek, dat dit met kracht moest gebeuren — zouden kunnen winnen, dan zou het moeten op het principieel standpunt: De tandheekkundige uitsluitend voor de menschen, die voor een tandprothese bij hen komen; voor de anderen zijn zij niet! — (Applaus !)

Na opmerkingen van den heer L. M. Willemsse, die Mr. N o r d T h o m s o n beantwoordde en van den heer F l a u m e n h a f t, dankte de voorzitter Mr. N o r d T h o m s o n voor zijn keurige inleiding en bespreking van het arrest van den Hoogen Raad.

13. *Lezing van den heer P. H. B u i s m a n: Wat kan de Maatschappij voor den aanstaanden en voor den jongen tandarts doen?*

De V o o r z i t t e r herinnerde eraan, dat op de vorige jaarvergadering naar aanleiding van het verslag van de O. & E. Commissie de opleiding van den Nederlandschen tandarts ter sprake kwam. Spreker beloofde toen in Nijmegen (de zomervergadering) daar tijd voor te reserveeren. Gelijk spreker aldaar mededeelde is het niet gebeurd op verzoek van de O. & E. Commissie, die inmiddels in schriftelijk contact was met het college van Lectoren en meende, dat het niet wenschelijk was, hangende de schriftelijke uiteenzettingen, in onze algemeene vergadering het onderwijs te behandelen. Het hoofdbestuur stelde dit onderwerp toen uit tot deze vergadering.

Inmiddels was, zooals bekend, door het D.B. van onze Maatschappij — in overleg met de O. & E. Commissie — een request gezonden aan den Minister, dat in het *Tijdschrift voor Tandheelkunde* was gepubliceerd. Dat gaf aanleiding tot het rondschrifven van den heer B i c k n e s e aan alle Maatschappij-leden.

Spreker voelde zich verplicht, om misverstand te vermijden, daar iets over te zeggen. Niet over den inhoud, aangezien dat intusschen voldoende was geschied door collega W i l l e m s e Jr. en collega B r o e k m a n. Maar in het begin van het stuk van den heer B i c k n e s e stond: „dat aangezien de redactie van het *Tijdschrift voor Tandheelkunde* onderstaand artikel voorloopig niet wenschte op te nemen, zend ik het alleen aan onze Maatschappij-leden toe.” Het *Tijdschrift* had ernstige aanmerking op inhoud en vorm, maar vooral had de redactie bezwaar om een dergelijk stuk op te nemen, dat twistgeschrijf zou geven, terwijl eenige weken later de inzender op de Algem. Vergadering ruimschoots gelegenheid zou hebben van zijn grieven tegen het H.B. van zijne Mij. te doen blijken. Daar collega B i c k n e s e niet aanwezig was, zou spreker er verder het zwijgen toe doen, tenzij een der leden iets verlangde te weten. Spreker deed daarop voorlezing van een schrifven van den Lector-Directeur van het Tandheelkundig Instituut, zoojuist ingekomen bij den secretaris der Mij.

Spreker gaf daarna het woord aan den heer B u i s m a n.

De heer B u i s m a n zeide, dat de inleiding zou moeten heeten: „*Wat heeft de Maatschappij gedaan in het belang van de vorming van den aanstaanden en van den jongen tandarts en wat kan zij verder doen?*” Want ook vroeger had de georganiseerde tandheelkunde en vooral de Mij. veel aandacht aan het vraagstuk der opleiding besteed. Toch was de tevredenheid met den bestaanden toestand op onderwijsgebied niet universeel. Een jaar geleden kwam de kritiek los naar aanleiding van het verslag der O. & E.-Commissie en de mededeelingen van haar voorzitter, collega V a n H a s s e l t. Het H.B. vond in die kritiek voldoende materiaal om het onderwijsvraagstuk in een volgende vergadering aan de orde te stellen, teneinde uit de te houden beschouwingen een gedragslijn voor de Mij. te kunnen afleiden.

Intusschen waren de omstandigheden sneller gewijzigd door het memorandum van Dr. Van Dorsse n aan den Minister van Onderwijs. Zoo acuut werd de kwestie, dat het H.B. zich in October l.l. op eigen initiatief in een adres tot den Minister wendde. Dat de zaak niet op de Zomervergadering behandeld werd, hield verband met de pogingen der O. & E.-Commissie, in contact te treden met het College van Lectoren over mogelijke verbeteringen. Spreker geloofde dan ook niet, dat men het H.B. van machtsoverschrijding zou beschuldigen!

Spreker wees toen, terugkeerend op zijn historisch uitgangspunt, erop, dat een Onderwijscommissie van het Nederlandsch Tandheelkundig Genootschap vóór de oprichting der Maatschappij vaak vruchtdragend werk betreffende de opleiding had verricht. De commissie werd opgeheven en de bemoeiingen overgedragen aan de O. & E.-Commissie der Mij., toen deze in Februari 1915 door het H.B. werd opgericht.

Intusschen werd in 1913 een wetswijziging tot stand gebracht, die spreker besprak. Voornamelijk waren de examen-eischen uitgebreid en de titel van tandarts kwam in de wet, die men verkreeg na het afleggen van het practisch tandheelkundig examen. Toch was het geen definitieve vervulling der wenschen betreffende uitbreiding der tandheelkundige studie. In 1919 droeg de Minister den Onderwijsraad op, eene verandering voor te bereiden. De Raad ontwierp het z.g. Academisch Statuut, waarbij de academische examens vereenvoudigd, de samenhang tusschen de faculteiten bevorderd en grootere vrijheid aan het academisch onderwijs zou worden geschonken. In elke faculteit werd slechts één candidaats- en één doctoraal examen voorgesteld, van welke laatste een groote verscheidenheid werd beoogd door keuze van hoofd- en bijvakken.

Voor de geneeskundige faculteit was naast de artsenstudie, die geen keuzevakken kent, een vrije studierichting in de geneeskunde en een tandartsstudie ontworpen binnen het algemeene kader met een candidaats-examen gelijk aan dat voor de artsenstudie en een doctoraal examen, waarvan voor den tandheelkundigen student het 2e gedeelte door de faculteit zou worden vastgesteld.

De toenmalige O. & E.-Commissie, gesteund door het College van Lectoren, adviseerde het H.B. tot een verzoekschrift aan den Minister tot invoering van deze studieregeling.

De faculteiten verzetten zich hiertegen, omdat aldus een medisch specialistische studie werd geschapen, die indruischte tegen het principe eener algemeene artsenstudie voor elken beoefenaar van enig onderdeel der geneeskunde. Het gevolg was, dat de invoering van de in het academisch statuut ontworpen tandartsregeling afhankelijk werd gesteld van een daartoe strekkend initiatief van de medische faculteit. De effectus civilis, de wettelijke bevoegdheid tot uitoefening der tandheelkunde zou dan evenals in de vigerende regeling, pas worden verkregen, na het afleggen van het practisch tandheelkundig examen, zulks geheel afgescheiden van het uit het doctoraal examen voortvloeiende recht voor promotie tot doctor in de geneeskunde.

Intusschen waren er Mij-leden, die in de gepropageerde academische studie een gevaar zagen voor de toegepaste tandheelkunde. In 1921 werd

door de Algemeene Vergadering besloten, het geheele onderwijsprogramma te bestudeeren. De O. & E.-Commissie werd als een commissie ad hoc uitgebreid met eenige leden en een drietal Lectoren. In 1924 verscheen het rapport. In den boezem der commissie heerschte een groot verschil van meening omtrent het al dan niet invoeren van een verplicht candidaats-examen in de geneeskunde als algemeen medische basis. Een minderheid kon zich met het plan niet vereenigen. De zaak werd opnieuw in studie genomen. Twee jaar later verscheen een gewijzigd rapport. Een compromis. Allen leden was het n.l. duidelijk geworden, dat noch een verplicht doctoraal examen, noch het candidaats-examen met de specifiek tandheelkundige opleiding zoodanig te combineeren was, dat de voordeelen evenredig waren aan den totalen studieduur en deze binnen economisch verantwoorde grenzen was te comprimeeren.

Het gevolg was, dat het eerste rapport (zonder candidaats-examen) met uitbreiding der opleiding van 4 tot 5 jaren, en ruimer medische vooropleiding, in 1926 werd aangenomen.

Het was te betreuren, dat dit rapport tot geen enkele wijziging heeft kunnen stimuleeren van den toestand van 1913.

Spreker bepaalde toen de positie van de huidige tandheelkundige opleiding ten opzichte van het hooger onderwijs in het algemeen. Spreker stelde zich de vraag, of de studie voor tandarts een academische was. Het antwoord was niet zoo dadelijk te geven. Voor de Technische Hoogeschool en de Landbouw Hoogeschool vond men in de wet een lijst van de vakken, waarin onderwijs werd gegeven. Was dit voor de universiteiten ook het geval en kwamen op een dusdanige lijst b.v. de ziekteleer en de geneesleer der tanden voor, dan zouden wij er uit kunnen concludeeren, dat het onderwijs in die vakken hooger onderwijs in den zin der wet was. Men vond echter voor de universiteiten niet een dergelijke opsomming, zoodat men de kwestie anders moest trachten te benaderen.

Bij de bepalingen omtrent het universitaire onderwijs werd uitgegaan van de doctoraten, welke verkrijgbaar waren (art. 130); in het volgende artikel werd voor de daartoe noodige examens en voorwaarden verwezen naar de regeling bij algemeenen maatregel van bestuur, belichaamd in het z.g. Academisch Statuut. De examens daaruit zijn academische examens, en dus het onderwijs, dat er toe leidde academisch onderwijs in den zin der wet. De bepalingen voor de tandartsstudie uit het academisch statuut waren tot heden een doode letter gebleven (tot verwarring der geesten ongecommenteerd afgedrukt in de schriftelijke inlichtingen van het Tandheelkundig Instituut).

In de H.O. Wet stond niets omtrent de tandheelkundige studie. Wel in de „Wet houdende regeling der voorwaarden tot verkrijging der bevoegdheid van arts, tandarts, apotheker, vroedvrouw en apothekersbediende.” Voor de inwerkingtreding van het Academisch Statuut vond men in deze wet ook de vereischen voor het practisch arts- en het practisch apothekersexamen. Bij dat K.B. waren echter deze examens eveneens tot academische examens gemaakt en in het Statuut geregeld. In de Wet bleef alleen de regeling der bevoegdheid van tandarts, vroedvrouw en apothekersbediende over. De daarin genoemde practische tandheel-

kundige en theoretische tandheelkundige examens bleken in 1921 niet geschikt om te worden ingericht als academische examens. Zij waren gebleven staatsexamens en dus kan het onderwijs aan het tandheelkundig Instituut, dat voor die examens voorbereidt, ook niet als academisch onderwijs in den zin der H.O. Wet en het Academische Statuut worden opgevat.

Men zou kunnen tegenwerpen, dat het Tandheelkundig Instituut deel uitmaakte van de Utrechtsche Universiteit en dat de tandheelkundige studenten ingeschreven moesten zijn voor alle lessen, doch het eerste was een kwestie van onderwijs-organisatie, historisch gegroeid (er was al tandheelkundig onderwijs aan de Utrechtsche universiteit te krijgen voor de opleiding tot tandmeester, vóórdat er voor de examens een vooropleiding van eindexamens H.B.S. of Gymnasium was geëischt), en er zijn andere voorbeelden van (voor niet-academische examens, b.v. middelbare onderwijsbevoegdheden, kon men worden opgeleid aan de universiteit; en aan de Technische Hoogeschool kon men opgeleid worden tot adjunct iijker en civiel landmeter).

Het ingeschreven zijn is alleen afhankelijk van de storting van de f 300,—. Eischen werden daarvoor niet gesteld. Diploma's komen pas in aanmerking bij aanmelding voor examens. Voor de ijdeln, die het een minder prettige gedachte vonden, wist men maar twee oplossingen: of de invoering gelijk zij in het Academisch Statuut is neergelegd, of een revolutie, in de hoop, dat er een Minister van Onderwijs omhoog zou komen, die de tandheelkunde, ongeacht haar sterk technisch karakter, wetenschappelijk voldoende belangrijk vond om er met negatie van alle bestaande normen, een aparte afdeeling der faculteit van de geneeskunde van te maken met eigen doctoraat, doctoraal- en candidaatsexamens en natuurlijk met behoud van het practische tandartsexamen. Noch op het een, noch op het ander behoefde voorshands gerekend te worden.

Verwezenlijking van het Mij.-rapport, welke belangrijke verbeteringen het ook zou brengen, zou de studie evenmin tot een academische in den zin der wet maken. In dit opzicht liet het alles ongewijzigd, behalve dat het de eventueele invoering van de tandartsstudie volgens het Academisch Statuut naast de bestaande niet ontraadde.

Spreker ging weer terug tot de vraag: „Wat kan de Maatschappij doen in het belang van de vorming van den aanstaanden tandarts?" Er zouden zijn, die — vragensmoede — de Maatschappij dit werk ter hand zouden willen doen nemen, n.l. wat aan het onderwijs, naar het oordeel der O. & E.-Commissie, ontbrak. Spreker achtte dit mogelijk, doch achtte opleiding de taak van den Staat en vond het niet gewenscht, dit over te nemen. Spreker beschouwde de duurte van de tandheelkundige studie (het duurste per hoofd der bevolking van de geheele wereld!) en betoogde, dat de student van rijkswege recht had op de beste opleiding, die de Mij. op grond der ervaring, meende, dat hem toekwam. In de eerste plaats het scheppen van een tweede opleiding aan een der andere universiteiten om althans de schadelijke invloed op het onderwijs van de overbevolking ongedaan te maken.

Spreker kwam toen tot de examens. Hiervoor werden als examinatoren

voor het practische examen uitsluitend de klinische lectoren van het Instituut genomen. Daardoor werd het z.g. onafhankelijk staatsexamen gestempeld tot een eindexamen van het Instituut, daar moeilijk te verwachten ware, dat de examinatoren andere eischen stelden dan die, welke aangepast waren aan aard en omvang van hun onderwerp. Het resultaat was, dat het examen, tenminste voor de conserveerende en prothetische tandheelkunde, in wezen bestond in een examen op werkstukken. Dit was onmisbaar voor het onderzoek naar de technische bekwaamheden van den candidaat en werd natuurlijk verricht met de van de examinatoren te verwachten degelijkheid. Maar het was voor de behoeften der practijk niet voldoende. Dit kon men het beste samenvatten in een tandheelkundig begrip, de synthese der onderdeelen: de gezondheidsleer van het gebit.

Spreker betreurde, dat de wetgever van 1913 deze examenstof uit de wet van 1876 niet had behouden, juist vanwege de groeiende beteekenis (prophylaxe inbegrepen). Spreker bepleitte de aanstelling van een docent daarin.

Spreker toonde de wenschelijkheid aan van uitbreiding der examencommissie met deskundigen buiten de universiteit. Dit was niet alleen een redelijke eisch, doch spreker toonde aan, dat de tandheelkundige examencommissie daarin een uitzonderingspositie innam (zie paragr. 21 en 41 van het Academ. Statuut, en art. 119 H.O. Wet: voor de examens aan de veeartsenijkundige faculteit en de Landbouw-Hoogeschool was die mogelijkheid ook geschapen; zie ook de Commissie voor het apothekersexamen).

Spreker eischte dit ook voor het theoretische examen, n.l. deskundigen buiten het onderwijs als deel der commissie voor het onderzoek uit art. 9, sub f. van de „Wet houdende de voorwaarden enz.“ . . . Het slagen voor het theoretisch 2e deel was alleen afhankelijk van het voldoen aan de medische eischen sub a—c. Bijgevolg werd de overgang naar het 3e studiejaar niet beheerscht door dit examen, maar door de beslissing der lectoren, gelijk in de schriftelijke inlichtingen voor de studie der tandheelkunde te lezen stond. Uit de klachten over de bevordering tot een hooger studiejaar bleek de noodzakelijkheid eener wijziging van den overgang. De eenige oplossing was, dat het slagen voor het theoretisch tweede deel toegang zou verleen tot het 3e jaar, aangezien, volgens de wettelijke regeling, de student ook beoordeeld werd naar zijn technische prestatie.

Spreker vond geen bezwaar de werkstukken, gemaakt in den loop van het jaar, als maatstaf te nemen mits beoordeeld ook door deskundigen buiten het onderwijs. Alleen zoo kreeg men een onpartijdige en objectieve beoordeeling, die ieder zou aanvaarden, ook al waren de resultaten even ongunstig als verleden jaar het geval was.

Spreker resumeerde de redelijkheid der in het adres der Mij. geuite verlangens:

1. verbetering van het onderwijs;
2. uitbreiding der examencommissie met deskundigen buiten het Utrechtsche onderwijs;
3. toelating tot het 3e studiejaar op vertoon van getuigenschrift van gunstig afgelegd theoretisch tandheelkundig examen II.

„Wat kan de Mij. nog meer doen in het belang van den aanstaanden tandarts?“
 Spreker doelde hier op de ervaring in het behandelen van menschen, de sociale, financiële en individuele factoren. Naast de zuiver tandheelkundige indicatie en therapie speelden deze een groote rol. Zij konden niet in den klinischen studietijd geleerd worden. Die was te kort, maar vooral omdat de verantwoordelijkheid ten opzichte van den patiënt ontbrak, was het noodig, dit te trachten den studenten bij te brengen. Er bleek, volgens spreker, bij de studenten een algeheel ontbreken van het begrip omtrent den werkkring, die hen wachtte, te bestaan. Spreker doelde op de geslaagde en geestige „Brieven aan m'n jongste collega“ van den heer B a k k e r. Deze onderwerpen waren behalve voor voordrachten (*Tandheelkundig Studentenblad*) beter geschikt voor ongedwongen conversatie's. Bijeenkomsten in den vorm van tafelronden, waar tandheelkundige onderwerpen van practijkstandpunt behandeld zouden moeten worden.

Practisch zou in aanmerking komen samenwerking met de oudste studenten in de vereeniging „John Tomes“. De Mij. zou moeten beginnen dit terrein af te bakenen en een lijst van onderwerpen samen te stellen, waaromtrent het gewenscht ware, den studenten bekendheid te verschaffen met de eischen, die hun toekomstige werkkring dienaangaande stellen zou.

Tenslotte „Wat kan de Mij. doen ten behoeve van den jongen collega?“
 Spreker dacht allereerst aan cursussen van voortgezet onderwijs. Hij roemde de W.T.A. van de Vereeniging van Nederlandsche Tandartsen. De Mij. zou krachtens haar organisatie, dat te harer kennis nemen, als de centrale organisatie in Utrecht een bezwaar zou vormen, en er behoefte bestond aan regionale voorziening. Doch deze beoordeeling lag niet in de lijn van spreker's beschouwing. Wel de vraag: „Wat kan de Mij. practisch voor den jongen collega doen?“

Ook de jonge tandarts had geen notie van de realiteit, die hem wachtte. Nu werd hij echter plotseling voor het nemen van beslissingen geplaatst, wier draagwijdte hij niet kon overzien. Wel wist hij, dat hij zich een bestaan moest veroveren. Hoe, en welke gevaren er dreigden, voor welke moeilijkheden hij kon komen, al ware het na verloop van tijd, was hem echter niet duidelijk. Naast sociale en ethische verhoudingen waren het niet minder de financiële consequentie's van een vestiging, die hem door onervarenheid in moeilijkheden brachten en niet zelden oorzaak waren, dat hij besliste en handelde, waarbij uiteindelijk hij evenmin gebaat was als de beroepsgemeenschap.

Spreker wenschte een voorlichtingsdienst vóór de vestiging omtrent alle aangelegenheden, — technisch, financieel, ethisch en maatschappelijk. De Mij. zou daartoe een beroep moeten doen op een aantal van haar leden bij voorkeur over het geheele land verdeeld, om desgewenscht den jongen tandarts van voorlichting te dienen. Een geschrift voor den student in het laatste studiejaar was noodzakelijk. Hiernaast persoonlijk contact en advies, zoodat in de toekomst het aantal „solitair“ en onmaatschappelijke zoo klein mogelijk zou worden. Het moest belangeloos zijn om den indruk te wekken, dat het geen verkapte methode was om leden voor de Mij. te winnen; dus geheel afgescheiden van de „acquisitie“ van nieuwe

leden. Natuurlijk zou er wel op gewezen worden, wat het lidmaatschap der Mij. beteekende. Was deze organisatie er eenmaal, dan zou zij tevens dienstbaar gemaakt kunnen worden aan de voorlichting van hen, die de studie voor tandarts dachten op te vatten. Het was spreker bij herhaling gebleken hoeveel daaraan mankeerde.

Spreker was zich bewust van de heterogene structuur zijner beschouwingen: was echter overtuigd, dat ze stuk voor stuk waard waren, onderwerp eener gedachtenwisseling te vormen. (Krachtig applaus!)

De Voorzitter noemde de keuze van den heer Buisman een zeer gelukkige, waar men een spreker zocht, die geen lid was van het H.B. of de O. & E.-Commissie. De Voorzitter bracht spreker dank in warme bewoordingen voor het keurige betoog, dat uiteraard weinig nieuws kon bevatten, maar de verschillende problemen en mogelijkheden zoo rangschikte, dat zij vatbaar werden voor discussie. Voorzitter vroeg zich af, of de vraag naar de academiciteit van het tandheelkundig onderwijs niet een formalistische was. Hij haalde een adres aan van de faculteit der geneeskunde aan de Tweede Kamer, een jaar of vijf geleden, waarin scherp de stelling van den Minister van Binnenlandsche Zaken, die toen belast was met de sociale zaken, werd afgewezen, dat het tandheelkundige onderwijs geen universitair onderwijs zou zijn; er werd gesteld, dat de tandheelkundige studenten even zeer volwaardige aan de academie ingeschreven studenten waren als alle anderen; zij hadden dezelfde vooropleiding gehad en ontvingen onderwijs van de leden der medische faculteit: de examens werden door de leden der medische faculteit afgenomen. Hoe Z. E. dan er toe kwam te verklaren, dat dit onderwijs opleiding aan een vakschool zou zijn, was het College niet duidelijk en moest teruggewezen worden. Maar spreker vroeg zich af, of de gronden, die de inleider aangaf om deze stelling — juist, of niet juist — te bewijzen, niet zoo formeel waren, dat ze voor de realiteit van het onderwerp, dat ons bezig hield, eigenlijk weinig ter zake deden. Spreker vroeg den inleider, of hij er werkelijk een nadeel in zag, dat zoo snel mogelijk moest worden opgeheven, en zoo ja, hoe?

Het betoog van den inleider resumeerende, zeide spreker, dat voorgesteld werd: een tweede, of derde opleiding aan andere universiteiten in te stellen; een hervorming van de examens; een sterk contact van onze Maatschappij met de oudste jaars-studenten; een voortgezet onderwijs voor de tandartsen in zoo algemeen mogelijken zin en zoo gedecentraliseerd mogelijk toegepast. Spreker wilde de vergadering verzoeken, a.h.w. een opdracht aan de O. & E.-Commissie te geven, deze punten nader onder de oogen te zien, in een practischen vorm te gieten, zoodat een volgende Algemeene Vergadering besluiten zou kunnen nemen.

De heer Poelstra was dagelijks op het tandheelkundig instituut werkzaam. Hij bemerkte, dat de lectoren hun uiterste best deden, dit onderwijs zoo goed mogelijk te dienen en op te voeren. Spreker geloofde ook, dat de Maatschappij haar uiterste best deed en het groote belang inzag, dat het onderwijs zoo hoog mogelijk werd opgevoerd. Nu trof het

spreker in de stellingen van inleider niet aan te treffen de samenwerking met het College van Lectoren, het College van Curatoren en de Medische Faculteit. Spreker was nog jong in deze vereeniging, kende de heele geschiedenis niet. Enkele jaren geleden was er vruchtbare samenwerking tusschen de O. & E.-Commissie en Lectoren, die was plotseling geheel afgebroken. En nu eene mededeeling der O. & E.-Commissie, dat behoorlijke samenwerking niet mogelijk was, als spreker alles goed verstaan had. Spreker voelde aan beide kanten (Instituut en vergadering) de wil om het goede te doen en meende, dat samenwerking het beste was. Spreker zou gaarne hooren, waarom dit niet mogelijk was.

De Voorzitter wilde hierop later met genoeg antwoorden. Het betref de Mij.-tactiek ten opzichte van deze kwestie, en het betoog van den heer Buisman was eigenlijk meer een academische beschouwing over het onderwijs.

De heer J. Sanders Ezn. stelde voor, nu er in de vergadering belangstelling voor bleek, volledig rapport te doen van de kwestie van samenwerking met het College van Lectoren.

Spreker had verder toevallig de stukken bij zich, waarop de voorzitter doelde. Het is een stuk uit het tweede adres van de Geneeskundige Faculteit te Utrecht in 1932 aan de Tweede Kamer.

Spreker was overtuigd van het belang van het formeele der zaak, waarop de heer Buisman wees. Er zat veel aan vast ten opzichte van doctoraten.

De Voorzitter las het adres voor.

Uit een discussie met den heer Buisman bleek, dat de heer Buisman geen meening gaf, of het noodzakelijk was de opleiding zoo te doen zijn, dat het formeel een academische was, doch dat z.i. de Maatschappij dat moest uitmaken.

Spreker had slechts den plicht, klaarheid te verschaffen.

De Voorzitter verzocht de O. & E.-Commissie, dit punt onder de oogen te zien en er te gelegener tijd van te doen blijken.

De heer Salomons vroeg naar het buitenland.

Daar bleek de wetgeving anders, zoodat het niet ter zake was.

De Voorzitter stelde toen aan de orde: de houding van den tandarts of van de Nederlandsche tandheelkunde, zooals die in de Maatschappij is georganiseerd, ten opzichte van het onderwijs, naar aanleiding van de vraag van den heer Poelstra en de opmerking van den heer Sanders.

Omsprekings 1920 was de toenmalige O. & E.-Commissie bezig met het samenstellen van het onderwijsrapport. Er werd samenwerking noodig geacht met de docenten in de tandheelkunde. Niet minder dan 3 Lectoren waren lid der O. & E.-Commissie, n.l. de heeren de Groot, Swit-

ters en Bakker. Daarna trad de heer Bakker uit de commissie en onder het rapport 1926 stonden o.a. de heeren De Groot en Switters. Nadat dit rapport door de overgrootte meerderheid der Maatschappij was aangenomen en het er dus op aan kwam de principes ingevoerd te krijgen, is het daarbij gebleven. Af en toe werd door de Mij. of hare organen gevraagd, wat er nu eigenlijk gebeurde. Van 1926 tot 1930 werd de Mij. geleid door een voorzitter, die lector was aan de universiteit. Na het heengaan van dien voorzitter trachtte men de zaak weer op te nemen. Het eerste was een verzoek aan Lectoren om te zeggen: „daar lag het rapport 1926, wat konden wij eraan doen, wij wilden er gaarne over praten. Het antwoord luidde: Wij willen U wel ontvangen, maar dan zult U precies moeten opgeven, waar U eigenlijk over praten wilt en dan zullen wij zien, of we daar wel aan kunnen voldoen, want het onderwijs is een aangelegenheid, die thuis behoort bij het College van Lectoren en de Faculteit. We willen U dus beleefdheidshalve met genoeg aanhooren, maar verder gaat het niet.

Daar kwam het op neer. De O. & E.-Commissie heeft daarop gezegd: om een keer te mogen worden ontvangen en van te voren te weten: „daarover praten wij niet en daarover willen wij U te woord staan”, daarmede schoot men niet op. Zoodat het contact achterwege bleef.

In den loop van den tijd had men een en andermaal getracht, het contact door middel van dezen of gene te herstellen, doch zonder succes. Daarna werd de situatie aan het Instituut van dién aard, dat het duidelijk werd, dat, als er geen verandering zou komen, er dingen beleefd zouden worden, zooals wij thans beleefden met het adres van Dr. Van Dorsse n. Wij hadden de betreffende instantie's gewaarschuwd, lang voordat er van een student Van Dorssen sprake was! Spreker had inzage gehad van de bescheiden, die dezen heer zijn toegezonden nadat hij dat adres had verzonden. Men verbaasde zich dan, dat het zoo lang geduurd had, voordat een dusdanig adres was gezonden. Maar in de wetenschap, dat iets dergelijks moest komen en gegeven de situatie, had de O. & E.-Commissie gezegd: voordat wij hier in de Maatschappij de zaak aan de orde stellen en naar buiten toe, dus aan Faculteit of Curatoren of Minister een verzoek richten, was het hoogst gewenscht, dat wij dit nog eens probeerden in samenwerking met Lectoren. Vandaar het verzoek van de commissie aan het H.B., deze kwestie niet in de zomervergadering aan de orde te stellen, maar even te wachten omdat men op contact hoopte.

Spreker was het volkomen eens met den heer Sanders, dat deze vergadering recht had op alle feiten. Spreker verzocht den heer van Hasselt, de correspondentie te willen voorlezen.

De heer Van Hasselt zeide:

Op 9 Mei 1936 had de O. & E.-Commissie het volgende schrijven gericht aan het college van Lectoren:

„Hooggeachte Collega's,

„Zooals U bekend kan zijn, heerscht in de kringen van tandartsen „sedert vele jaren een gevoel van ontevredenheid over de opleiding voor

„tandarts. Klachten hieromtrent of teekenen, die hierop wijzen, bereiken
„herhaaldelijk onze commissie of de leiding der Maatschappij.

„Het is U evenzeer bekend, dat, eveneens reeds voor vele jaren door
„onze Maatschappij pogingen werden aangewend om in dien toestand
„verbetering te brengen.

„Dat deze pogingen weinig succes hadden, is zeker voor een deel aan
„de zeer ongunstige omstandigheden te wijten. Maar wij zijn ervan over-
„tuigd, dat voor een ander deel het negatieve resultaat veroorzaakt wordt
„door het gebrek aan samenwerking tusschen U, de deskundige leiders
„van het tandheelkundig onderwijs, en die instanties van onze Maat-
„schappij, aan welke de behartiging van dit volgens de Statuten ook voor
„haar zoo voorname belang is toevertrouwd.

„In den laatsten tijd hebben weer verschillende Bestuurscolleges van
„de Maatschappij dergelijke klachten vernomen. Wij meenen daarom
„niet te mogen nalaten, nogmaals — en zeer ernstig — te overwegen, wat
„tot verbetering zou kunnen worden aangewend. Wij behoeven niet
„nader uiteen te zetten, dat Uwe voorlichting daarbij ten zeerste nuttig
„zou kunnen zijn en Uwe medewerking onmisbaar.

„Het is in de eerste plaats om die reden, dat wij U uitnoodigen tot eene
„bespreking, waarbij wij gezamenlijk verschillende vragen van het onder-
„wijs en de tandheelkundige opleiding onder de oogen zouden willen zien.

„Maar niet minder zouden wij een gezamenlijke bespreking toejuichen,
„omdat alleen op die wijze de beste kansen op resultaat geboden schijnen
„van een optreden naar buiten, wanneer tot dusdanige stappen besloten
„mocht worden.

„Het behoeft geen betoog, dat wij wederzijds door gezamenlijke be-
„spreking en voorlichting op de beste wijze geïnformeerd zouden worden
„omtrent de bestaande toestanden en wenschelijkheden en de eventueel
„mogelijke middelen tot verbetering.

„Dat, ten slotte, het aanzien van ons beroep en van onze beroepsgenoo-
„ten in het algemeen slechts kan winnen door gezamenlijk overleg en,
„voor zoover mogelijk en wenschelijk, gezamenlijke of elkaar steunend
„optreden, behoeven wij hier niet nader uiteen te zetten.

„Wij zijn niet vergeten, Hooggeachte Collega's, dat Gij enige jaren
„geleden een initiatief van ons met soortgelijke bedoeling volstrekt hebt
„afgewezen. Niettemin hebben wij, wegens het groote belang der zaak,
„ons niet door persoonlijke gevoeligheid laten weerhouden om nogmaals
„een laatste poging van dezelfde strekking te ondernemen.

„Wij willen en kunnen niet aannemen, dat Gij op den duur niet zoudt
„inzien, dat wij geenszins ons als deskundigen inzake de interne organi-
„satie van het tandheelkundige onderwijs wenschen op te werpen en dat
„wij volstrekt niet in af te keuren bemoeizucht ons zouden willen begeven
„op terrein, hetwelk krachtens de door U bezette ambten het Uwe is.
„Maar evenmin kunnen wij gelooven, dat Gij ons het vermogen en het
„recht zoudt blijven ontzeggen om ons een oordeel te vormen omtrent
„de kennis en de praestaties van de jonge, afgestudeerde collega's in ver-
„band met wat men daaromtrent eischen of wenschen mag op grond van

„het tegenwoordige standpunt van wetenschap en practijk der tandheelkunde.

„Wij nemen onvoorwaardelijk aan, dat al de vragen, welke hiermede annex zijn, U niet minder ter harte gaan dan ons. Daarom vleien wij ons met de hoop, dat Uw College van den inhoud van dit schrijven met even welwillende gevoelens zal willen kennis nemen, als waarmede wij het U doen toekomen.

„Wij meenen daarom, resumeerende, te mogen hopen, dat Gij in beginsel bereid zult zijn, ons voorstel te aanvaarden om gezamenlijk de belangen van het tandheelkundig onderwijs te bespreken.

„Uwe spoedige mededeeling daarvan zou ons zeer aangenaam zijn. Wanneer Gij bijzondere wenschen mocht hebben omtrent plaats en (of) tijd van samenkomst, vernemen wij dat gaarne.”

„w.g. Van Hasselt, Verloop, van den Berg, Edel, De Jonge Cohen en J. Sanders Ezn.”

Daarop kregen wij 25 Mei d.a.v. het volgende antwoord:

„Geachte Collega's,

„Zonder zich in eenigerlei zin uit te spreken over de in Uw brief van den 9en dezer als feiten gestelde beweringen, deelt de lectoren-vergadering U mede, dat zij in beginsel bereid is met U over de belangen van het tandheelkundig onderwijs van gedachten te wisselen.

„De lectoren zijn van meening, dat, mede met het oog op het gewicht der zaak, een schriftelijke voorbereiding van een eventueele bespreking uitermate gewenscht is en ziet derhalve eene tot dit doel door Uwe Commissie opgestelde memorie met belangstelling tegemoet.

„Namens de Lectoren-vergadering

„w.g. P. J. J. Coebergh.”

Daarop had de O. & E.-Commissie ddo. 11 Juni 1936 geantwoord als volgt:

„Geachte Collega's,

„De Leden der O. & E. Commissie van de Nederl. Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunde hebben met erkentelijkheid kennis genomen van het schrijven dd. 25 Mei l.l. namens U tot hen gericht, waarin U zich in beginsel bereid verklaart met hen van gedachten te wisselen over de belangen van het tandheelkundig onderwijs. Al verwachten zij in dezen meer resultaat van mondelinge besprekingen, gevoerd in den geest van het aan U gerichte schrijven van 9 Mei j.l. dan van het wisselen van schriftelijke memories, zoo voldoen zij toch gaarne aan Uw verzoek, enkele punten te noemen, die, naar hun oordeel onderwerp dezer besprekingen zouden behooren te vormen.

1. „De mogelijkheid, de opleiding en het onderwijs der a.s. tandartsen te verbeteren en te verdiepen, hetzij binnen het raam der huidige wet, hetzij na eene wetswijziging.

- „Het onderwijs-rapport, in 1926 door eene commissie der Maatschappij samengesteld, met de daarin uitgesproken wenschen en mogelijkheden, bevat veel, waarnaar wij ook thans nog zouden willen verwijzen.
- „2. De maatregelen, door welke de overvulling van het Tandheelkundig Instituut zouden zijn tegen te gaan.
„De tegenwoordige toestand moet toch den gang van zaken van het onderwijs in hooge mate bemoeilijken en op de resultaten een ongunstigen invloed uitoefenen.
3. „Daar de O. & E.-Commissie begrijpt, dat de gewenschte veranderingen in de bovenstaande punten aangeroerd, nog geruimen tijd op zich kunnen laten wachten, komt haar eene bespreking van bestaande moeijkheden aan het Instituut wat het onderwijs betreft en de daar heerschende „sfeer” wel zéér wenschelijk en dringend voor.
„Zij doelt hier vooral op klachten en opmerkingen, waarvan zij bij herhaling kennis gekregen heeft, in direct of indirect verband staande met den „overgang” naar verschillende studie jaren.
- „Onze Commissie koestert de hoop, dat een gezamenlijke bespreking van de hierboven summier aangegeven punten aan de resultaten van het onderwijs in de tandheelkunde hier te lande bevorderlijk zal kunnen zijn.
„Thans gaarne Uw spoedig nader bericht tegemoetziende,
„w.g. Namens de O. & E. Commissie, Verloop, secretaris.”

Daarop ontvingen wij een antwoord, gedateerd 15 Juli 1936, luidende:

„Geachte Collega's,

„Als antwoord op Uw brief, dien ik 12 Juni j.l. ontving, bericht ik U, dat mij in de lectorenvergadering van 8 Juli 1936 is opgedragen, U het volgende mede te deelen:

„In de eerste plaats wenschen wij pas tot mondelinge besprekingen te komen, wanneer wij in het bezit zijn van een uitvoerige Memorie en niet in den vorm van een paar algemeene opmerkingen, zooals in dezen brief voorkomen.

„Wat de punten betreft, kunnen wij U

- „ad. 1. berichten, dat een uitvoerig rapport door de lectoren vergadering is opgesteld voor de Faculteit der Geneeskunde, op welk rapport dan nader overleg met de Faculteit mogelijk zal zijn. Daarin is getracht, maatregelen aan te bevelen om de tandheelkundige studie niet alleen te verbeteren, maar vooral ook te verdiepen.
- „ad. 2. Het ligt niet in onze bedoeling, om over overvulling van het Tandheelkundig Instituut resp. van de Universiteit te spreken, aangezien voor de oplossing van dit punt een Staatscommissie benoemd is, die reeds een rapport heeft doen verschijnen.
„Te Uwer geruststelling kunnen wij U mededeelen, dat wij waarschijnlijk in het Tandheelkundig Instituut het aantal studenten langzaam zullen zien dalen.

„ad. 3. De lectoren-vergadering acht een inmenging van buitenstaanders, wanneer ook belangstellenden, in de — in het Instituut heerschede — „sfeer” niet wenschelijk. Dit blijft voor ons een interne aangelegenheid.

„De klachten en opmerkingen, die bij herhaling te Uwer kennis zijn gekomen zijn — zoo blijkt uit deze zinsnede — aan U bekend. De Lectoren wenschen over die klachten en opmerkingen niet in bespreking te treden, alvorens daarvan ook schriftelijk uitvoerig, nauwkeurig en met namen te zijn ingelicht.

„Uit dit laatste blijkt, dat het in onzen eersten brief medegedeelde beginsel hiermede niet te niet gedaan is en wij alsnog na een ons inziens inlichtend rapport, bereid zijn nader met U te overleggen.

„Namens de Lectoren-vergadering
„w.g. P. J. J. C o e b e r g h.”

Tenslotte had de O. & E.-Commissie hierop in September geantwoord:

„Geachte Collega's,

„Beantwoording van Uw brief van 15 Juli j.l. moest door den intredenden vacantielijd tot nu worden uitgesteld. Wij namen kennis van Uwe herhaalde mededeeling, dat U in *beginsel* bereid zoudt zijn, met ons over de belangen van het tandheelkundig onderwijs van gedachten te wisselen.

„Wij hebben echter uit den inhoud van Uwen bovengenoemden brief moeten opmaken, dat wij er tot ons groot leedwezen niet in geslaagd zijn, door onze brieven van 9 Mei en 11 Juni j.l. U duidelijk te maken, welken geest wij ons in de door ons verzochte samenspreking hadden voorgesteld. De in Uw schrijven van 25 Mei uitgedrukte gewenschtheid, welke in Uw brief van 15 Juli meer gepreciseerd als voorwaarde is herhaald, benevens de bewoordingen van de sub 1, 2 en 3 in dezen brief gedane mededeelingen, waaruit blijkt, dat Uw College juist over de meest essentiele punten niet wenscht te spreken, hebben ons tot de overtuiging gebracht, dat het verder geen nut kan hebben, de uitnodiging in onzen brief van 9 Mei j.l. te handhaven.

„Namens de O. & E Commissie
„w.g. V e r l o o p, secretaris.”

De Voorzitter las den laatsten brief van den Lector-Directeur van 6 Februari 1937 voor:

„Namens de Lectoren in de Tandheelkunde verzoekt ondergeteekende U beleefd, het volgende ter kennis te brengen van de op heden vergaderde Leden:

„In een brief van 15 Juli 1936, gericht aan de „O. & E.-Commissie” van de Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunde, geadresseerd aan den heer C. V e r l o o p, „werd door mij medegedeeld, dat een uitvoerig rapport door de Lectorvergadering voor de Faculteit der Geneeskunde is opgesteld. Deze brief zal vermoed-

„delijk wel ter kennis van het Hoofdbestuur gebracht zijn, maar zekerheidshalve wordt er hier nog eens op gewezen.

„De Faculteit der Geneeskunde is met de Lectoren dadelijk bij den aanvang van den nieuwen cursus begonnen, het bovenstaande rapport uit te werken en is reeds een goed deel gevorderd.

„De bedoeling nu van dezen brief kan ik beperken tot de volgende mededeeling, mede namens de Lectoren, dat hangende de besprekingen en het overleg over de tandheelkundige studie, geen enkele mededeeling van officieele zijnde gedaan kan worden.

„w.g. De Lector-Directeur P. J. J. C o e b e r g h.”

De V o o r z i t t e r kon hieruit slechts lezen, dat een plan tot herziening van het Onderwijs nu bij de Faculteit was en dat er t.z.t. wel iets medegedeeld zou worden. Deze mededeeling hield overigens geen verband met eenige voorafgaande correspondentie.

De heer P o e l s t r a vroeg, of er van bestuurszijde ook een bespreking gehouden was met de faculteit of met curatoren.

Spreker kon zich voorstellen, dat men in een onderwijskwestie niet met Lectoren verder komende, zich tot de officieele instantie's wendde.

De Lectoren konden moeilijk eenige verklaring geven, wanneer ze niet de toestemming hadden van de faculteit.

De V o o r z i t t e r antwoordde hetzelfde, wat hij verleden jaar had medegedeeld, n.l. dat hij in September 1935 persoonlijk een onderhoud had gehad met den secretaris van het College van Curatoren en daarna met den voorzitter der Faculteit. Spreker zette den secretaris uiteen, dat, naar aanleiding van een aantal klachten, die ons bereikt hadden, wij vreesden, dat er naar buiten iets zou gebeuren, als er geen verandering kwam. De secretaris hoorde spreker zeer welwillend aan, doch meende dat alleen op positieve gegevens gereageerd kon worden.

Ook de voorzitter der Faculteit hoorde spreker welwillend aan, doch zijn betoog kwam op hetzelfde neer: men kon geen inmenging van buiten aanvaarden.

De heer P o e l s t r a zeide, dat wanneer men zich in verbinding stelde met de Faculteit, dus buiten de officieele instantie's om, dit een oorlogsverklaring beteekende.

Op een vraag van den V o o r z i t t e r, wanneer dit dan gedaan was, bleek, dat de heer P o e l s t r a uitingen van den heer B u i s m a n verkeer opgevat had, waarop de heer P o e l s t r a zich bevredigd verklaarde.

De V o o r z i t t e r hoopte, dat de vergadering overtuigd was, dat de Mij. gedaan had, wat zij kon. Men had ook een audientie gehad bij den vorigen Minister van Onderwijs om dezelfde redenen, waarvan spreker indertijd mededeeling had gedaan. De Minister had een onderzoek toegezegd, doch was spoedig heengegaan, zoodat er niets van gekomen was.

Wij hadden ons op de minst onrustwekkende wijze tot deze instanties gewend. Wij hadden ook requesten kunnen zenden. Dan was het direct een oorlogsverklaring geweest. Maar wij hadden dezen weg gekozen om te zien, of er iets te bereiken was. Zolang wij meenden, dat er toch niets te bereiken was, had het geen zin om dit alles publiek te maken. Tot het oogenblik, dat het een schandaal moest geven door het adres, dat er verschenen was. Toen het spreker, door het ontvangen van het request, bekend was, dat het bij den Minister lag, ging spreker als voorzitter der Mij. naar het Departement en werd daarna door het D.B. besloten tot het zenden van een adres in overleg met de O. en E.-Commissie.

Spreker concludeerde, dat de Mij. dus niets gedaan had naar buiten, om onrust te wekken, integendeel, veel om dat te voorkomen.

De heer J. S a n d e r s Ezn. achtte het gewenscht, gezien wat uit deze zaak nog kon groeien, wat niemand kon weten, dat de vergadering uitspreken zou of zij het beleid der Maatschappij inzake het contact met de Lectoren over het onderwijs al of niet kon dechargeeren. Spreker kwam het noodzakelijk voor, dat de leiding der Maatschappij wist, dat zij de leden achter zich had. Wanneer men in dit stadium en na hetgeen men gehoord had, niet overtuigd was, dat het niet alleen niet de bedoeling was van de leiding der Maatschappij en van de adviseerende O. & E.-Commissie, maar dat deze beide alles gedaan hadden, wat mogelijk was en wat meer dan iemand mogelijk achten zou om een conflict met lectoren te vermijden, dat men zich dan uitspreke.

Verder geloofde spreker, dat men de zaak niet op dezen voet kon voortzetten, gezien het optreden van Lectoren tegenover de Maatschappij van vroeger — en dat had de voorzitter niet gemeld in zijn historisch overzicht, maar daarop doelde de eerste brief van 9 Mei 1936 — daar Lectoren eens geschreven hadden, dat zij met de Maatschappij over onderwijs niets te maken wilden hebben en zeker niet, zolang dit D.B. aan het hoofd stond. Spreker geloofde dus, dat de O. & E.-Commissie meer dan haar plicht had gedaan, door toch contact met Lectoren te zoeken en aan te houden. Dat was, voordat van eenig conflict naar buiten sprake was.

In de tweede plaats meende spreker te mogen zeggen, dat het gewenscht was, dat de vergadering ook zou weten, dat ondanks dat het dezerzijds niet gelukt was in de laatste maanden met het curatorium contact te krijgen, omgekeerd, ten gevolge van het onderzoek van den Minister, door curatoren contact was gezocht met eenige tandartsen. Eenige leden der Maatschappij waren op uitnodiging van curatoren bij voorzitter en secretaris van curatoren om over het onderwijs te spreken en een uitvoerig schriftelijk stuk was erop gevolgd. Spreker zeide dit om te doen uitkomen, dat bij curatoren, of misschien bij de faculteit, nog wel iets te bereiken viel.

De V o o r z i t t e r vroeg, of iemand vond, dat de houding der leiding der Maatschappij, in welke instantie dan ook, tekort geschoten was, ten opzichte der behandeling van het tandheelkundig onderwijs.

De heer O l t m a n s vroeg naar redenen, waarom het contact, dat er in 1929 nog was, daarna verbroken was.

De Voorzitter zeide, dat spreker zulks verkeerd zag. In 1926 was er een Onderwijscommissie ad hoc, die twee Lectoren-leden der Maatschappij — bevatte. Die Commissie maakte een rapport. Er was toen dus geen reden voor eenigerlei samenwerking met het college van Lectoren. Dit contact werd pas gezocht, toen het rapport na 4 of 5 jaar nog niets had uitgewerkt. Toen werd in 1930 contact gezocht met het College van Lectoren en in de correspondentie, die volgde, stond vermeld: wij willen met de Maatschappij niets te maken hebben.

De heer Oltnans had van derden gehoord, dat er een student was geweest, die examen had gedaan en niet tevreden was over de wijze van examineeren en die bij de autoriteiten had geprotesteerd. Voorts, dat er een vooraanstaande figuur uit de Maatschappij dien student had gesteund bij dat protest en dat achteraf was gebleken, dat die jonge man dien steun niet verdiende. Spreker geloofde, dat dit een van de redenen was, dat de houding van Lectoren veranderd was.

De Voorzitter vond dit verhaal zeer vaag. Daarvan had ons dan iets bekend moeten zijn. Dit zou een motief kunnen zijn geweest, maar dan zou het logisch geweest zijn, dat het College van Lectoren een kwaden brief aan dien collega-Maatschappij-lid, of aan de geheele Maatschappij, of aan het D.B. of aan de O. & E-Commissie zou hebben geschreven, dat het college onder die omstandigheden niets met ons te maken wilde hebben.

Spreker vroeg, of iemand anders er iets van wist. Spreker was dankbaar, dat dit hier nu eens ter sprake kwam, want spreker nam aan, dat deze geruchten gebruikt, zoo niet misbruikt werden, om zoo noodig stemming te maken.

Spreker constateerde, dat niemand van ons feiten bekend waren, waaruit zou blijken, dat wij „en défaut” waren. Ware dat wèl het geval, dan zou men hier zulks moeten bekennen. Ons was alleen bekend, dat de officieele instantie's der Nederl. Maatschappij tot bevordering der Tandheelkunde, gedurende het 22-jarig bestaan der Maatschappij, dat college een en andermaal de hand boven het hoofd hadden gehouden, ofschoon wij het met hun systeem nooit eens waren. Er was nooit eenig enthousiasme in de Maatschappij of eenige tandheelkundige organisatie geweest voor het *systeem van opleiding* aan het Instituut. Dit was geen verwijt aan de docenten persoonlijk, die voor het grootste deel tot onze persoonlijke vrienden behoorden. Spreker liet daar, waar het in lag, constateerde het feit.

Ondanks dat feit, had men bij alle gelegenheden, die daarvoor in aanmerking kwamen, bij het 50-jarig bestaan van de officieele tandheelkunde en bij de opening van een nieuw gebouw, naar buiten toe daarvan nooit doen blijken. Integendeel, wij deden naar buiten toe, alles om de moeilijke positie, waarin de heeren, naar ons bekend was, verkeerden, niet nog moeilijker te maken en vooral om het aanzien van ons beroep niet onnoodig te verzwakken.

Spreker verwierp iedere opmerking, dat wij niet alles gedaan hadden

wat in ons vermogen was, dat college naar buiten te steunen, tenzij men met feiten kwam, waarbij vastgesteld zou worden, dat dit onjuist was.

De heer Poelstra vond het publiceeren van het request van den heer Van Dorssen in het *Tijdschrift voor Tandheekunde* meer dan schandelijk ten opzichte van één persoon.

De Voorzitter zeide, dat dit request gepubliceerd was, nadat het volledig in de pers was verschenen en dat namen wij niet op, omdat het *Tijdschrift* vond, dat de heer Van Dorssen gelijk had, maar omdat als het belangrijk genoeg was voor de dagbladpers, het zeker belangrijk was om ter kennis van de tandartsen te worden gebracht, en om dit na jaren ergens te kunnen vinden. Het was naar den Minister gezonden en het geheele land had het gelezen. Het was zuiver als berichtgeving opgenomen.

De heer Poelstra vond het dan jammer, dat er een schrijven van voorzitter en secretaris van het H.B. gekomen is, waarmede dit request werd gesteund.

De Voorzitter memoreerde naar aanleiding van deze opmerking, dat men ook een rondschrijven van collega Broekman had gekregen. De heer Broekman had hier aanwezig willen zijn, doch was door den ernstigen toestand van zijn moeder verhinderd. Het was een antwoord aan den heer Bicknese, die een stuk had rondgezonden, waarin o.a. beweerd was, dat zijn heftige verontwaardiging door de studenten gedeeld werd.

Het eerste, dat men had gedaan, was echter, in Utrecht nauwkeurig te informeerden, en wel zoo, dat de studenten niet in ongelegenheid zouden kunnen komen. Toen bleek, dat zij, afgezien van den vorm, den inhoud stuk voor stuk als juist oordeelden. Ware dat trouwens niet het geval geweest, dan zou het uitermate zonderling zijn, dat de studenten niet een daverend protest hadden laten hooren!

De Voorzitter herhaalde de vraag, die de heer Sanders had gesteld, wie van meening was, dat er van eenig „en défaut”-zijn der Maatschappij-instantie's in deze onderwijs-kwestie sprake was?

De heer Margadant meende, dat die vraag te negatief gesteld was. Spreker wilde het zeer positief uitspreken en had daartoe een motie opgesteld.

Na eenige discussie over de motie, waaraan de heeren Loeb, Visser, Paesi en Bertram alsmede Bouwer deelnamen, werd de volgende motie voorgesteld:

„De Algemeene Vergadering der Nederlandsche Maatschappij „tot Bevordering der Tandheekunde op 6 Februari 1937, bijeen, „gehoord de uiteenzetting van haren voorzitter, en na kennisname „van de door de O. & E.-Commissie met het college van Lectoren

„gevoerde correspondentie betreffende wenschelijkheden ter verbetering van het onderwijs,
„spreekt haar vrouwen uit in het door het D.B. der Maatschappij
„gevoerde beleid;”

Deze motie werd met algemeene stemmen aangenomen).

(Sommige ter vergadering aanwezige assistenten aan het Tandheelkundig Instituut hadden vóór de stemming de zaal verlaten.

De voorzitter schorste daarna te 12.15 ure de vergadering tot den volgenden ochtend 10 uur.

III. ZITTING VAN ZONDAGMORGEN 10 UUR

Bij den aanvang wordt het voorzitterschap waargenomen door den vice-voorzitter, den Heer *Brugman*.

De Voorzitter

Ik heropen de vergadering en heet U van harte welkom. Ik dank U, dat U reeds op dit vroege uur in zoo grooten getalen zijt opgekomen, hetgeen voorzeker voor een niet gering deel te danken is aan de demonstratie, die collega *Schutte* Jr. heeft gegeven en waarvoor ik hem hier namens de vergadering hartelijk dankzeg.

Voor het oogenblik is mij de leiding van deze vergadering toevertrouwd, om met U een speciaal agendapunt te behandelen.

Dit punt betreft onzen voorzitter, collega *Nord*; n.l. om hem tot eerlid van de Maatschappij te benoemen. (Daverend applaus).

Aan dit applaus uit de vergadering behoef ik niet veel toe te voegen. Ik kan U mededeelen, dat bij informatie in de afdeelingen alle hun instemming met dit eerlidmaatschap hebben betuigd.

Dit voorstel is met algemeene stemmen in het H.B. aangenomen.

Het is de bedoeling, dat de heer *Nord* de vergadering verder zal leiden. In den loop van den ochtend, vermoedelijk na de voordracht van den heer *Visser*, zal collega *Nord* het eerlidmaatschap met een toepasselijk woord worden aangeboden.

Mag ik dus aannemen, dat de vergadering met algemeene stemmen accoord gaat met het voorstel om collega *Nord* tot eerlid te benoemen? (Applaus).

Dan is collega *Nord* met algemeene stemmen tot eerlid benoemd.

(De heer *Nord* komt ter vergadering en neemt den voorzitterszetel in).

14. *Rapport van de commissie tot bestudeering van minimum-tarieven voor laboratoriumwerkzaamheden.*

Inleiding van den heer Jan Visser.

Behandeling voorstellen naar aanleiding van dit rapport.

De Voorzitter

De heer *Jan Visser* zal hierover tot U spreken. Het rapport van de betreffende commissie hebt U onder Bijlage IV gevonden. U zult zich

waarschijnlijk herinneren, dat wij indertijd een uitgebreide commissie hebben benoemd tot bestudeering van deze tarieven, te zamen met de andere partij, de laboratoriumhouders, om zodoende ten slotte aan Uw critiek van vorige malen te kunnen voldoen om een tarief te kunnen overleggen, dat inderdaad gefundeerd zou zijn. De heer *V i s s e r*, als voorzitter van die gezamenlijke commissies, heeft met zijn mede-bestuursleden gemeend zich daartoe de hulp van een vakman te moeten assumeeren. Hij heeft den heer *C r u c q* bereid gevonden deze zaak in studie te nemen en heeft uit vrees, dat men hier vragen zou kunnen stellen, waarop hij een leeken-antwoord zou moeten geven, den heer *C r u c q* verzocht hier aanwezig te zijn. Ik heet den heer *C r u c q* welkom in ons midden en zeg hem dank, dat hij hier is gekomen. Ik wensch hem geluk met de degelijkheid, waarmee dit rapport is samengesteld.

Ik kan thans niet beter doen dan het woord te geven aan den heer *V i s s e r*.

De heer *J a n V i s s e r*.

Ik heb betrekkelijk weinig toe te voegen aan de woorden van den voorzitter. Toch is het noodig, met het rapport in de hand, het even met U door te loopen.

Ik begin op pagina 11. Daar staat het woord tijdverlies, omdat het tijdverlies zoo'n belangrijke factor is. Ik zal dus moeten zorgen, dat dit thans zoo gering mogelijk is.

Ik moet beginnen met een woord van hartelijken dank aan mijn mede-commissieleden. U herinnert U, dat deze commissie door mij zou gepresideerd worden, zonder dat ik actief aan het werk zou deelnemen; ik zou alleen leiding geven aan de besprekingen, maar op de beoordeeling van de materie zou door mij geen invloed worden uitgeoefend. Ik zou als voorzitter van de contact-commissie de leider van de besprekingen zijn en verder zou ik het rapport in ontvangst nemen. Ik moet zeggen, dat dank zij de groote medewerking van de betrokken collega's wij heel vlot hebben gewerkt. Ik heb al in het rapport dank gebracht aan den secretaris der commissie en het moet mij van het hart, dat wij als tandartsen grooten dank verschuldigd zijn aan de V.L.H.T., dat zij een man als de heer *T o l m e y e r* heeft aangewezen om deel uit te maken van deze commissie. Ik moet U zeggen, dat deze heer *T o l m e y e r*, uit Arnhem eigenlijk het grootste deel van het schriftelijke werk en de uitwerking van het rapport op zijn schouders heeft genomen en dat op keurige wijze heeft verricht. (Applaus)

De voorzitter heeft het al gezegd: wij waren waarschijnlijk niet er in geslaagd om in deze materie den weg te vinden, ware het niet, dat wij hebben kunnen rekenen op den steun van den heer *C r u c q*, die ons op buitengewoon kundige wijze heeft voorgelicht en het cijferwerk heeft gedaan, zoodat het ook voor ons leeken begrijpelijk is.

Nu moet U even bedenken, dat wij twee jaar geleden een overeenkomst hebben gesloten met de V.L.H.T., waarin verschillende artikelen zijn opgenomen, o.a. artikel 11, waarin staat: „In gezamenlijk overleg

zullen partijen een minimum tarief vaststellen voor het verrichten van tandtechnische werkzaamheden. Dit tarief zal telkens gelden voor den tijd van een jaar". Toen wij dit besluit namen en deze overeenkomst teekenden, hebben wij gevoeld, dat deze overeenkomst van zeer weinig waarde zou zijn, indien wij niet tot dat minimum tarief zouden komen. Het was ons echter niet mogelijk voorstellen te formuleeren, die de vergadering meende te kunnen accepteren. De weg, dien wij nu bewandeld hebben is deze, dat wij een aantal collega's, in het land verspreid, gevestigd in diverse plaatsen, niet alleen in de groote centra, maar ook in de kleine, de gelegenheid hebben gegeven, de zaak van alle kanten te belichten. Zoo is men tot de conclusie gekomen als neergelegd is in het rapport. Dat moet U de garantie geven, dat uit deze vergadering weinig nieuws naar voren zal kunnen worden gebracht, dat niet reeds door de commissie onder de oogen is gezien. Toch geven wij er ons rekenschap van, dat het voor enkelen Uwer niet zoo heel gemakkelijk zal zijn om zonder meer achter dit rapport te gaan staan en toch moet ik van te voren al vragen, het wel te doen, dat het inzicht als zou Uw portemonnaie hierbij van direct belang zijn, zou beteekenen het over het hoofd zien van veel grootere belangen, n.l., het vormen van een behoorlijk gesalarieerden technikerstand, wat de eenige en beste garantie is, dat wij niet steeds komen te staan voor toestanden als altijd hebben geheerscht. Wij moeten maatregelen treffen. Met welke instantie wij ook te maken hebben, hetzij met de overheid of de personen zelf, wij moeten het standpunt kunnen innemen, dat er nooit sprake zal kunnen zijn van menschen, die zich door ons geen behoorlijk bestaan kunnen verwerven en daardoor gedwongen worden dingen te doen, die hun door de wet niet zijn toegestaan. Dat laatste argument moet den tegenstander uit de hand worden geslagen.

Wij hadden langs vele wegen de gegevens te krijgen omtrent de toestanden die in Nederland heerschen en die zijn soms afschuwelijk. De gegevens zijn verzameld van drie zijden, van de tandtechnici, van de tandartsen en gegevens van de laboratoriumhouders. Daaruit blijkt, dat in enkele instanties toestanden heerschen, die geen van U zou willen tolereeren en bestendigen; salarieringen, die beneden elk peil liggen, dat wij verwachten, dat een behoorlijke kracht moet verdienen. Dat moet uit zijn. Het eenige middel om te zorgen voor een behoorlijke salariering is, dat wij beginnen met behoorlijke betaling. Dan is de volgende stap, die U eischt, dat de man, die voor U werkt, zijn personeel behoorlijk salarieert. Als wij er toe komen dit tarief vandaag aan te nemen, nemen wij tegelijk de verplichting op ons, dat het personeel, dat in dienst is van degenen, die voor ons werken, behoorlijk zal worden gehonoreerd in het vervolg. Maar dan spreekt het vanzelf, al is dat niet uitdrukkelijk op dit oogenblik bepaald, dat U persoonlijk, voor zoover U technici in dienst hebt, aan dienzelfden eisch voldoet. Wij zouden ons blameeren, indien wij op deze wijze de laboratoria zouden forceeren hun salariering van het personeel te verbeteren en zelf in gebreke zouden blijven tegenover degenen, die bij ons in dienst zijn. Nu is het een verblijdend verschijnsel, dat, voor zoover wij hebben kunnen controleeren, over het algemeen de

salarissen door tandartsen aan technici in loondienst betaald, uitgaan boven hetgeen door ons als minimum wordt geëischt. De toestand is dus zoo, dat er betrekkelijk weinig tandartsen zijn, die aan een bij hen werkzaam zijnde kracht minder betalen, dan zij zouden moeten betalen volgens het schema, dat wij als het juiste hebben aangenomen. Het zal dus voor heel weinig menschen een prikkel moeten zijn om in deze salariering verbetering te brengen, maar ik hoop en vertrouw, dat dit zal kunnen geschieden zonder eenige pressie van de zijde van het D.B. of het H.B., doch dat dit zal geschieden, automatisch nadat men het inzicht heeft gekregen, dat dit de eenig juiste wijze is om tegenover deze materie te staan.

Met deze woorden kan ik volstaan. Ik maak mij sterk, dat uit de vergadering zeer veel vragen zullen worden gesteld en ik ben bereid deze vragen, zoover dat in mijn vermogen ligt, te beantwoorden, maar alvorens ik dit doe, zou ik gaarne met Uw toestemming, M. de V., den heer C r u c q willen verzoeken een kleine inleiding te geven over de wijze, waarop hij zijn berekeningen heeft gemaakt en over de wijze, waarop hij tot de conclusie is gekomen, dat deze cijfers inderdaad de juiste zouden zijn.

De heer Voorzitter.

Ik geef den heer C r u c q het woord.

De heer C r u c q.

M. de V., Dames en Heeren.

Ik geloof, dat ik het beste doe te verwijzen naar een artikel, dat ik heb geschreven in het Tijdschrift van de V.L.H.T., waarin men mij vroeg, hoe calculeert U een tandtechnisch werkstuk. Ik heb dit artikel geopend met den volgende zin:

„Dank zij de bemoeiingen, door ons verleend bij het ontwerpen van „het minimum-tarief” in de tandtechnische branche is deze vraag met heel wat minder moeite te beantwoorden dan voordien. Voor die werkzaamheden, welke onder het minimum-tarief vallen, zou de beantwoording van die vraag, — wordt genoemd tarief door de betrokken instanties aangenomen — al heel eenvoudig kunnen zijn n.l. Gij behoeft niet meer te calculeeren, het minimum-tarief is zoodanig voorbereid, dat gij U daarop gerust verlaten kunt. Wanneer gij U aan de aan dit tarief ten grondslag gelegde soort materiaal houdt en de daarbij als norm gestelde loonen voor technikers, zijn de daaruit komende bedrijfsresultaten goed en door cijfers uit de praktijk gedekt”.

Deze zin is daarom van zoo groote waarde, omdat zonder dat de gegevens uit de praktijk voortkomen, dit minimum tarief niet had kunnen worden samengesteld. Die cijfers n.l. gaven te zien, dat de ups en downs, die in de praktijk te bemerken waren, hoofdzakelijk voortkwamen uit de diverse salarieringen bij de technici, die in dienst van laboratoriumhouders waren of van enkele kleine in deze branche werkende menschen,

die of met inzet van hun eigen persoon of met behulp van veel lager betaalde krachten zich een stuk brood in deze branche trachten te veroveren. Het merkwaardige was, dat men ze zou kunnen onderverdeelen in drie categorieën, die voor 100% uit elkaar liepen wat loonbasis betreft. Het gemakkelijkste zou ik dit kunnen zeggen door te wijzen op de helft van de loonen die aan dit tarief ten grondslag zijn gelegd n.l. 70 cent per uur en dat er laboratoria en andere mensen waren, die voor de helft van dat loon, dus 35 cent per uur, lieten werken. Daarnaast waren er ook, die zich zoodanig daarop hadden ingeschoten, dat zij zelfs met diverse filialen werkten en die dat alleen konden doen doordat zij een kern hadden van een tarief, maar zoodanig schakeeringswijze aangebracht, dat daaruit resultaten te voorschijn kwamen, waardoor men niet meer kon spreken van een laboratorium, maar van een andere constructie, alle factoren, die leidden in de richting, dat het vermogen van deze zaak berustte op niet voldoende tegemoetkoming aan de sociale voorwaarden van het personeel.

Alles te zamen voerde dit tot drie categorieën, die men zou kunnen onderkennen in dezen vorm, en dat alles gebaseerd op, wil men een leelijk woord gebruiken, uitbuiting of ondergraving van het bestaan van het in deze branche tot nu toe gegroeide goede. Er moest dus opnieuw een uitgangspunt worden gevonden.

Wanneer men nu het bestaande tarief vergelijkt met wat de praktijk bood, dan zag men een voortdurend lager zinken van het tarief. Men wist zodoende niet meer waar men aan toe was, ook in de branche zelf. Wanneer men daar een van de mensen vroeg, die een behoorlijke administratie in zijn zaak had, hoe hij dat deed, dan kreeg men ten antwoord: Wij doen dat zoo goed en zoo kwaad als het gaat. Dat kenmerkte zich vooral hierin, dat men een toestand kreeg, die hierop neerkwam. Een klein werkstuk kan niet meer opbrengen dan zooveel; de markt had dit nu eenmaal in die richting gedwongen. Waarom kon dit niet meer opbrengen, ondanks het feit, dat er veel meer tijd voor noodig was om het werkstuk tot stand te brengen? Daar was geen oplossing voor te vinden. Men wist dat niet. Dat was zoo gegroeid. Het bleek mij n.l., wanneer men dit werkstuk ging calculeeren op de werkelijke basis d.i. de daaraan ten koste gelegde tijd van een doorsnede goed geoefenden techniker, dat die kleine werkstukken dan volkomen beneden het peil lagen wat den prijs betreft, wanneer men ze zou hebben berekend aan de hand van de daarvoor betaalde loonen. De tijd n.l. is door mij als basis voor het tarief gelegd, t.w. de tijd noodig voor het te leveren werk. En daar deze branche een branche is van loon-intensiviteit, een branche, waar gemiddeld 50% van de rekening honorarium, loon is, en waar het materiaalverbruik schommelt tusschen 12 en 14%, daar voelt U, dat deze verhoudingen als het ware drongen naar het leggen van de basis tijd en honorarium voor het te maken werkstuk, want de algemeene kosten werden in deze branche niet procentueel kleiner, wanneer de zaak groeide, maar zijn geleidelijk meegegroeid tot een zoodanig percentage als ook in kleine zaken waarneembaar was. Dat leek in mijn gedachtengang in het begin een beetje bont, maar wanneer men de zaak beter

beschouwt is het toch klaar. Immers een groot laboratorium heeft zooveel meer noodig aan kosten, aan organisatie, aan het voortdurend à la minute bedienen van den tandarts, aan de expeditie, aan de verdeling van het werk, aan het voortdurend dezelfde ploeg gereserveerd houden voor eerste klas werk. Dat kan alleen geleverd worden, voor zoover ik heb gezien, wanneer men een staf heeft, die inderdaad al het werk beheerscht. Het is in Nederland nog niet zoo, dat men zou kunnen spreken van gedetailleerde werkzaamheden, van specialiteiten, ook niet in deze laboratoria, al tendencieert men daarheen. Men heeft menschen noodig, die het vak geheel overzien en kennen. Welnu, als het zoo gesteld is, geloof ik, dat de kostenbasis, d.i. loon en tijd de reële basis moet zijn, d.w.z. tijd en het daaraan inhaerente loon voor een goed werker.

Toch was dit niet mogelijk. De praktijk heeft er voor gezorgd, dat deze loonen gedrukt werden en, zooals ik reeds zeide, zoo verlaagd waren, dat men in verschillende zaken, ik zou zeggen in bijna alle zaken — behalve dan diegene welke vastgehouden hebben en die niet anders konden, wilden zij hun laboratorium goed laten loopen — was teruggevallen tot een loonbederf, zoodat deze menschen ten slotte moesten zeggen: Wij moeten wat anders gaan doen, wij zijn zoo lang in het vak, wij zullen probeeren onze positie op een andere wijze te verbeteren b.v. door avondwerk te nemen of anderszins.

Het tijdverlies, waarover de heer *V i s s e r* heeft gesproken, is een van de factoren, waarop gewezen moet worden. Dat tijdverlies leek eerst wat hoog. Na diverse calculaties bleek, dat zonder dat percentage dat er nu aan ten grondslag is gelegd en dat doorvoerbaar is en te controleren is aan de hand van de cijfers van de praktijk, het percentage tijdverlies moest worden gezien als een noodzakelijk kwaad, om à la minute te kunnen voldoen aan de opdrachten die men kreeg, om te zorgen voor vacanties en feestdagen, om te zorgen voor het net houden van het laboratorium en om voor het onderhoud van het instrumentarium te kunnen blijven zorgen. Dat alles is in het tijdverlies opgenomen. Merkwaardigerwijze bleek dit tijdverlies bij al deze menschen een belangrijke factor te zijn; men probeerde dit in de praktijk geremunereerd te krijgen, maar dat gelukte niet in de praktijk, zoodat het tijdverlies tot een direct verlies voor het laboratorium leidde.

Wanneer nu deze grondslagen, tijd en loon en daarbij gerekend het tijdverlies, werden aangenomen, dan bleek, dat het kleine werkstuk volkomen beneden A.P. was gezakt, wat den prijs betrof, want zou men deze grondslagen doorvoeren dan zou het tarief voor kleine werkstukken zeer veel hooger moeten worden. Om deze moeilijkheid te omzeilen deden zich, bedrijfseconomisch gesproken, zeer groote moeilijkheden voor. Het was eigenlijk zoo, dat men eerst een tarief had ontworpen, waarvan ik zelf meende, dat het niet zou veranderen, omdat het eene laboratorium veel klein werk en een ander groot werk had. Toch is het mij mogen gelukken, aan de hand van zeer veel gegevens en aan de hand van door de praktijk geboren cijfers, gecontroleerd door accountantskantoren, een samenstel te maken, dat door opschuiving van het tekort aan geremunereerden tijd van kleine werkstukken, zich min of meer

aanpaste aan de gegroeide positie, met behoud van de bruto verdienste, ofschoon wel in acht moet worden genomen, dat, theoretisch, deze zaak al heel erg misgroeid was en zoodanig vervormd, dat het verband tusschen prijs en tijd van het kleine werkstuk werd verbroken. Het is merkwaardig wanneer U realiseert, dat het minimum tarief door tandartsen die zelf technici in dienst hebben, niet kan worden benaderd en zij daar zelf duurder mee uitkomen, dan wanneer zij het tarief betalen, dat hier in dit rapport van hen wordt gevraagd. Zij die zelf technici in dienst hebben weten te goed, dat wanneer zij een werkstuk calculeeren volgens deze methode, zij met wat door hen moet worden betaald schadelijk zouden uitkomen. Aan den anderen kant ligt het voor de hand, dat het voortdurend ter beschikking hebben van een eigen techniker voordeelen biedt, die een tandarts zeer gaarne, ook misschien in de toekomst, zal betalen ter wille van het gemak, dat hij daarvan heeft. Maar kenmerkend is het, dat tandartsen, die in deze situatie verkeerden, openlijk moeten bekennen, dat zij het voor dezen prijs niet zouden kunnen doen en zij geld zouden moeten toeleggen. Ook meen ik, bij wijze van goedkeuring van het tarief, dat er andere inrichtingen zijn, b.v. de onderlinge klinieken, die tot de conclusie zijn gekomen, dat dit tarief ook voor hen zeer goed aanvaardbaar is.

Ik ben bereid alle mogelijke vragen te beantwoorden, maar ik meen, dat ik in deze korte uiteenzetting alles in een nutshell heb samengevat en kan zeggen: aan dit tarief ligt ten grondslag, de tijd noodig voor het werk, een behoorlijk honorarium voor de menschen en zoo, dat zij niet genoodzaakt zijn op andere wijze bijverdiensten te zoeken, die èn voor de tandartsen noodlottig zou kunnen worden; een sociaal streven bovendien, dat de branche, die hier een tarief aanbiedt, behoedt voor verdere inzinking èn van het tarief èn dus van den loonstandaard, en aan den anderen kant een beveiliging, naar mijn smaak, ook van de tandartsbranche zelf, die zonder twijfel, ging zij niet dezen weg op, daarvan de nadeelige gevolgen zou moeten ondervinden.

Ik hoop, dat deze korte uiteenzetting voorloopig voldoende moge zijn. Ik dank U. (Applaus).

De Voorzitter.

Ik dank den heer *Crucc* voor zijn keurige uiteenzetting.

Is er iemand, die naar aanleiding van het gesprokene iets wenscht te vragen of op te merken?

Van de gelegenheid vragen te stellen en opmerkingen te maken werd door meerdere leden, alsook door den juridischen adviseur, ruimschoots gebruik gemaakt. Deze vragen werden of door den Heer *Visser* of door den Heer *Crucc* zeer uitvoerig beantwoord.

De Voorzitter.

Ik wil, om onnoodig gerekte discussies te vermijden, het volgende naar voren brengen.

Wij hebben, in overleg met den heer *Visser*, het gewenscht geacht

om U het volledige rapport, dat U in bijlage IV terugvindt, voor te leggen, opdat ieder Maatschappij-lid zou begrijpen hoe deze commissie aan haar tarief is gekomen. Wij hebben ten slotte ook gewenscht, dat dit op deze vergadering zou kunnen worden toegelicht, wanneer er eventueel principieele vragen of bezwaren naar voren zouden komen. Maar dit rapport geeft natuurlijk aanleiding tot zeer diepzinnige beschouwingen over details, wanneer wij er waren om op dit oogenblik dat ook nog eens te gaan bekijken. Maar hier zou ik wel gaarne even mijn voorzittershamer willen hanteeren, want zoo komen wij er niet, hoe interessant op zich zelf al die beschouwingen mogen zijn geweest. Het gaat er om, dat de Maatschappij begrijpt, dat wanneer wij thans een overeenkomst aangaan met de groep laboratoriumhouders, die tarieven zoo gebaseerd moeten zijn, dat niemand ons kan verwijten, aan de eene zijde, dat de menschen te weinig betaald worden en wij daardoor de sociale structuur naar beneden zouden brengen en dat wij wederom onbevoegde uitoefening zullen krijgen, anderzijds dat wij tegen onze leden kunnen zeggen: als Gij vindt dat het hier of daar te veel is en gij het niet geheel begrijpt, geloof dan maar, dat Uw vertrouwensmenschen, die vakmenschen geraadpleegd hebben en het zeer uitvoerig hebben bekeken, het bij het rechte eind hebben en aanvaard het op gezag. Zoo is de situatie en daarom verzoek ik U wel, voor zoover U iets naar voren brengt, alleen principieele kwesties te stellen en niet te veel in details af te dalen.

De Heer Flaumenhaft vraagt hoe de Contact-Commissie zich de contrôle heeft voorgesteld.

Hij is tot de conclusie gekomen, dat het zeer lastig zal zijn en ontduiking op groote schaal zal kunnen plaats vinden, zonder dat de Contact-commissie er iets tegen kan doen.

De Voorzitter.

Ik vind Uw vraag hoogst belangrijk. Ik acht het van weinig belang, dat de heer Visser er in deze instantie op antwoordt, omdat het sommigen in Uw vergadering ontgaat, dat her hier gaat om een afspraak voor een jaar. Als U over een jaar kunt aantoonen, dat de controle, waarover de commissie zich zal hebben te bezinnen faalt, zullen er maatregelen genomen moeten worden, die er de logische consequentie van zijn.

De heer Paesi.

M. de V. Ik vind, dat die controle niet falen mag en moet. Ik wil daarover iets zeggen, omdat de commissie heeft te voorkomen, dat de controle faalt. Ik geloof, dat de commissie van ditzelfde oordeel is.

Ik heb tot mijn groot genoegen gelezen, dat het praktische nut van deze regeling staat en valt met die controle. Ik geloof, dat het nuttig is, dat hier staat, dat de heer Crucq een vorm van controle heeft voorgesteld. Verder staat er niet over. Daarover wil ik worden ingelicht, want het deugt niet, de controle over te laten aan de V.L.H.T. Ik zou

willen weten, welke controle de heer C r u c q zich heeft voorgesteld, want daar staat en valt de geheele zaak mee.

De heer J a n V i s s e r.

Ik kan deze beide collega's antwoorden. Die controle is een aangelegenheid, die een heel diepe studie uitmaakt. Wij hechten daar zulk een groot belang aan, dat wij op deze vergadering niet met definitieve voorstellen zijn gekomen daarvoor. Maar wij zullen dit laten gaan via een apart in het leven te roepen lichaam in den vorm van een stichting, waarin plaats nemen de Maatschappij en de V.L.H.T. en die zullen via accountantscontrole en gezegelde nota's kunnen controleren wat een laboratorium aflevert en welke prijs er voor betaald wordt. U kunt tallooze methoden van ontduiking opnoemen. Ik zal daar niet op antwoorden. Wij kennen ze. Maar een dergelijk systeem is gebleken in andere bedrijven nooit te falen, omdat de bedrijfseconoom er altijd achter komt op den duur. Men kan in een bedrijf knoeien voor den tijd van een paar jaar, maar uiteindelijk loopt de knoeier tegen de lamp. Hoe dat gaat kan ik hier niet uitleggen. Dat zou minstens een uur kosten.

De heer P a e s i.

Ik dank den heer V i s s e r voor deze toelichting, maar ik vroeg den heer C r u c q toe te lichten den vorm van controle dien hij heeft bedoeld. Ik doe dat, omdat hij heeft gezegd, dat een groot laboratorium met veel filialen alleen in het centrum wordt gecontroleerd en niet in de filialen. Dat deugt niet.

De V o o r z i t t e r.

Dat hebt U verkeerd begrepen. Wij vragen het vertrouwen, dat deze commissie, die dit werk heeft gedaan, ook al haar belangstelling zal geven aan dat allerbelangrijkste onderdeel van de geheele werkwijze.

De heer P a e s i.

Ik dank U.

De V o o r z i t t e r.

Ik breng dan thans dit rapport in stemming met zijn consequenties. Is er iemand tegen? Niemand, dan is dit rapport met algemeene stemmen aangenomen. (Applaus).

Vervolgens stel ik aan de orde Bijlage V.

Is er iemand, die daartegen bezwaar heeft? Niemand? Dan is ook dit voorstel met algemeene stemmen aangenomen.

Dan wensch ik de commissie, met den heer V i s s e r aan het hoofd, geluk met het feit, dat zij er kans toe gezien heeft deze inderdaad niet zoo eenvoudige kwestie — en vooral deze voor ons niet zoo eenvoudige kwestie — op deze wijze door een algemeene vergadering te laten aanvaarden.

Ik stel het buitengewoon op prijs, dat U den heer C r u c q hebt verzocht hedenmorgen hier aanwezig te zijn, omdat dit in de eerste plaats

veel tot verheldering der discussies heeft bijgedragen, maar ook omdat het ons mogelijk is, zodoende hier in deze algemeene vergadering den heer *C r u c q* te danken voor het buitengewoon goede werk, dat hij verricht heeft. Wij hebben in den loop van de jaren nogal eens te doen met leeken, die over een of ander onderdeel van de tandheekunde moeten worden ingelicht, en dan is het ons gebleken hoe moeilijk het is een niet-tandarts dingen aan het verstand te brengen, die wij zoo buitengemeen eenvoudig vinden. Dat U kans gezien hebt deze *niet* eenvoudige kwestie zoo te beheerschen als U vanmorgen hebt getoond te doen, is een feit, waarvoor wij de grootste bewondering hebben.

Ik zeg U namens deze vergadering hartelijk dank voor het vele werk, dat U daarvoor hebt gedaan. (Applaus).

Eerelidmaatschap Ch. F. L. *N o r d*.

De heer *B r u g m a n*.

Collega *N o r d*! Namens de Algemeene Vergadering zou ik U met eenige woorden willen toespreken, naar aanleiding van een belangrijk besluit, hedenochtend door de Algemeene Vergadering genomen, n.l. om U tot eerlid van de Maatschappij te benoemen, omdat U geacht wordt zich bijzonder verdienstelijk voor de Maatschappij te hebben gemaakt. Zooals U weet is deze onderscheiding een zeer zeldzame en bijzondere, want gedurende het 23-jarig bestaan dezer Maatschappij is deze eer tot nu toe slechts twee leden te beurt gevallen n.l. collega's *V a n H a s s e l t* en *S a n d e r s*.

Dat U thans dit eerelidmaatschap ten deel valt, geschiedt uit waardeering voor al hetgeen U voor de Maatschappij deedt, voor Uw zoo stipte plichtsbetrachting, voor Uw voorbeeldigen ijver en niet in het minst voor Uw opoffering van tijd en energie.

Trouw hebt Gij de Maatschappij-belangen gediend, zoowel in den engeren als in den ruimeren zin des woords, hetgeen culmineerde door pal te staan voor de algemeene belangen der Tandheekunde en de verheffing van onzen stand.

Wanneer men met U te doen had, hetzij in D.B.- of H.B.-vergaderingen, hetzij in commissievergaderingen, conferenties en besprekingen over Maatschappij-zaken, dan ontkwam men niet aan den indruk, dat U niets anders te doen had, aan niets anders te denken had, dan alleen aan Maatschappij-belangen, terwijl we toch allen wisten, dat andere functies, zooals o.a. het secretariaat van de F.D.I., hoofdredacteur van het Tijdschrift, Uw internationale vertegenwoordiging, U stuk voor stuk minstens voor een even groot deel of nog grooter deel in beslag namen.

Dat de Regeering Uw verdiensten ten opzichte van Uw werk reeds heeft weten te waardeeren en het Hare Majesteit heeft behaagd, U tot Officier in de Orde van Oranje Nassau te benoemen, heeft ons bijzonder verheugd. Wij bieden U het hoogste, dat de *Maatschappij* U kan bieden, n.l. haar eerelidmaatschap!

U behoef ik er niet op te wijzen, dat dit eerelidmaatschap voor U geen otium cum dignitate inhoudt. Integendeel, van U kunnen wij,

gezien Uw verleden, niet anders verwachten dan dat Uw activiteit niet zal ophouden en U nog bij voortduring belangrijk werk zult verrichten en nog een deel van Uw kostbaren tijd en energie beschikbaar zult blijven stellen, zij het dan ook in een andere functie, dan die U thans met groote eer 6½ jaar hebt bekleed en U in deze de voetsporen van Uw beide zeer verdienstelijke mede-eereleden zult drukken.

Het verheugt mij, U van deze eervolle benoeming een op perkament gecalligrapheerde oorkonde te mogen overhandigen en U als eerste met deze benoeming te mogen gelukwenschen.

(De aanwezigen juichen den heer Nord staande toe met een daverend, lang aangehouden applaus).

De Voorzitter.

Dames en Heeren! U hebt mij, vooral gedurende den laatsten tijd met zooveel betuiging van Uw waardeering en genegenheid verwend, dat ik er langzamerhand aan gewoon dreig te geraken. Maar ik wil U toch gaarne bekennen, dat U mij een ongemeen genoeg doen door het aanbieden van het eeredidmaatschap van een organisatie, waarin ik van de oprichting af lid ben geweest en waarin ik met zooveel genoeg heb gewerkt. Toch geloof ik, wanneer ik datgene wat collega Brugman heeft gezegd en waarin hij uitdrukking gaf aan de redenen, waarom U gemeend hebt mij dit eeredidmaatschap te moeten aanbieden, als begrijpelijk aanvaard, dat ik dit voor een groot deel van mijn persoon moet afwentelen op het orkest, waarvan ik het voorrecht heb gehad 6½ jaar de dirigent te mogen zijn. Het wil mij voorkomen, dat in de toejuichingen aan den leider misschien onderbewust of onbewust ligt opgesloten Uw waardeering voor hetgeen degenen hebben gedaan, die in die 6½ jaar zijn naaste medewerkers zijn geweest. Het is over het algemeen de voorzitter van een vereeniging en vooral de voorzitter van een vergadering, die in hooge mate de aandacht van de leden tot zich trekt. Wanneer buitendien die voorzitter de gewoonte heeft er niet altijd het zwijgen toe te doen en zoo nu en dan het werk van zijn mede- H.B.-leden of commissieleden steunt en verdedigt, dan maakt dit veelal naar buiten toe den indruk, dat die man een soort van wonder is, die dat alles volkomen beheerscht. Geloof U mij, dat doet hij niet. Dat kan geen enkele voorzitter, ook al beschikt hij over heel wat meer gaven dan de mijne zijn. Maar hij doet niet anders dan de echo zijn van de vele besprekingen, die hij heeft bijgewoond en hij is de tolk van alle argumenten, die men langzamerhand in zijn hersenen heeft gehamerd. Wanneer hij er dan in slaagt, dit op gelukkige wijze in Uw vergadering tot uiting te brengen, valt de waardeering gemakkelijk naar zijn persoon, terwijl die waardeering voor het overgroote deel toekomt aan de spelers en de werkers, op dezelfde wijze als de voortreffelijkste dirigent niet in staat is iets te presteeren als de orkestleden in gebreke zouden blijven zuiver te spelen.

Daarom aanvaard ik deze onderscheiding gaarne als getuigenis, dat U met den arbeid van al mijn uitnemende medewerkers tevreden is, op dezelfde wijze als het mij ongemeen prettig heeft aangedaan toen mij in Augustus een koninklijke onderscheiding werd toegekend, dat die

verleend werd aan den voorzitter der Maatschappij, waarmee de minister dus tot uitdrukking heeft willen brengen, dat hij waardeering heeft voor hetgeen in een reeks van jaren door onze Maatschappij is verricht.

Ik breng derhalve een zeer groot deel van het zoo even mij toegevalven applaus over aan al diegenen, die mij in al die jaren hebben gesteund en met mij samen hebben verricht het Maatschappijwerk, dat er in die 6½ jaar geweest is.

Ik dank U zeer voor dit groote bewijs van waardeering. (Applaus).

15. *Mededeelingen van den heer G. D. M a r g a d a n t, voorzitter van de commissie tot bestudeering van het middenstandsvraagstuk.*

De Voorzitter.

Wanneer ik het woord geef aan den voorzitter der commissie die dit bij uitstek lastige vraagstuk zooveel jaren heeft behandeld, dan doe ik dit met buitengewoon genoegen, omdat behalve de kwestie van de oplossing van onze verhouding tot de laboratoriumhoudende tandtechnici, ook de oplossing van het middenstandsvraagstuk voor een goed deel is beëindigd alvorens ik deze plaats verlaat. De heer M a r g a d a n t zal U mededeelingen doen over de situatie van het oogenblik en U machtiging vragen, om hiermee thans een aanvang te maken.

U weet, dat een van de groote moeilijkheden bij deze problemen is geweest het feit, dat om iets te kunnen doen voor deze groep van middenstanders er tarieven moesten zijn en dat wij dus in de laatste jaren in de Maatschappij bij herhaling de kwestie van de honoraria aan de orde hebben gesteld en dat die door meer dan een van ons bij U is ingeleid. Nu wij eindelijk tot een definitieve oplossing moesten komen, hebben wij ook een commissie ingesteld voor de honoraria van de particuliere praktijk. Die commissie bestaat uit de heeren W a a g e n a r, S c h u t t e en S c h e r p h u i s en zij is aan het werk getogen om U te helpen bij het construeeren van een tandheelkundig honorarium, dat ongeveer op dezelfde wetenschappelijke basis zou moeten berusten als de honoraria waar wij het zoo even over gehad hebben. Intusschen is het voor den bedrijfseconoom, die voor de laboratoria aan het werk is geweest, toch nog gemakkelijker geweest, (of althans was hij meer deskundig,) dan het voor ons geweest is en ook voor de betreffende commissie om tot een regeling te komen, die een ieder zou bevredigen.

Wij hebben het advies van de commissie ad hoc in groteren en kleineren kring besproken. Wij hebben gemeend, dat de meeningsverschillen van de collega's overal in het land nog zoo groot waren, dat het niet doenlijk was een voorstel bij Uw algemeene vergadering te brengen, dat kans had met een overgrootte meerderheid te worden aangenomen. Zooals U zoo even hebt gezien, is het rapport inzake die laboratoriumhouders met algemeene stemmen aangenomen. Dat is een schitterend resultaat. Zoo mooi behoef het niet altijd te zijn, maar wel is het gewenscht, dat wij de beslissing over dergelijke zaken er niet doorjagen met een kleine meerderheid van stemmen, omdat wij dan wel een vergaderingsoverwinning boeken, maar op den duur een toestand in

het land krijgen, die de samenwerking niet ten goede zou komen.

Dus met hoeveel waardeering ook voor de commissie ad hoc, hebben wij gemeend dit rapport nog niet aan Uw beslissing voor te leggen, maar dit uit te stellen tot een volgende vergadering, maar hier eenvoudig te komen met een tarief voor den middenstand en dan op dit oogenblik alleen geldend voor Amsterdam, een tarief, dat gebaseerd is op de besprekingen met de commissie en vooral op de logische basis die getrokken is voor de onderlinge verhouding van onze verrichtingen, om later, naar aanleiding daarvan, tot een logischen opbouw van het tarief voor de particuliere practijk te komen.

De heer M a r g a d a n t.

M. de V. Ik zal de vergadering, zij het slechts heel kort, eenigen tijd bezig houden met een materie, die de vergadering vermoedelijk heel wat gemakkelijker ligt dan de kost, die haar zoo even is voorgezet. Het is mij dan gegeven den moed te hebben hier alleen voor U te verschijnen niet vergezeld van een intellect, dat mijn ambtgenoot zich kon permitteeren, omdat ik geloof, dat U het ook zoo wel zult begrijpen.

Ik wil dan beginnen, met de vergadering in herinnering te brengen, wat de Maatschappij ertoe gebracht heeft zich te gaan begeven op een terrein, dat op ons steeds den indruk heeft gemaakt van een nog onbetreden, nieuw ijsvlak, waarop men zich slechts schoorvoetend waagt, maar waarop men zijn behoedzame schreden met steeds grooter moed zal zetten, voortgedreven door de zich achter ons opstapelende dwingende omstandigheden.

En ik kan daarbij niet nalaten, van deze plaats een woord van hulde te brengen aan den scheidenden Maatschappij-voorzitter, collega N o r d, die eertijds, met vooruitzienden blik, alle zich voordoende bezwaren ten spijt, ons gedreven heeft in de richting, die wij thans zullen inslaan en waarvan ons zooals gezegd steeds duidelijker wordt, dat ze onvermijdbaar is. Het was de steeds grootere activiteit der z.g. ziekteverzekeringsinstellingen, die elkaar met het verstrekken van goedkoop tandheelkundige hulp beconcurrerden, die den stoot gaf tot onze beweging. Als tegenprestatie tegenover de toezegging der tandartsen, om de ingeschrevenen bij hun instelling tegen gereduceerd honorarium te helpen, stond slechts de aanbeveling op polis en andere paparassen, een aanbeveling, die soms door uiterste vleiende adjectieven den betrokken tandarts den pil zooveel mogelijk moest vergulden. Want een pil was het. Immers slechts zoolang een enkeling op deze aanbeveling prijkte, gaf het toestroomen van nieuwe patienten eenig waardevol perspectief een voordeel, dat echter vrijwel te niet werd gedaan, zoodra zich grootere groepen collega's met eenzelfde afspraak gelukkig zagen gemaakt. Wij hebben toen gezegd, waarom zouden wij ons verder tot iets verbinden tegenover maatschappijen, vereenigen en z. z. die daar niets tegenover stellen, die onze wenschen niet kunnen of niet willen begrijpen, ja waarmede soms zelfs eenig contact feitelijk in strijd met onze waardigheid is.

U weet, dat in verschillende rapporten de Algemeene Vergadering

van de studie terzake onze Commissie heeft kennis genomen en dat zij ten slotte zich met de eindvoorstellen heeft kunnen vereenigen. Dat als gevolg daarvan is tot stand gekomen de Vereeniging tot Bevordering van de Systematische Mondverzorging van den Middenstand en dat deze Vereeniging de Koninklijke goedkeuring op haar statuten mocht ontvangen.

In den vervolge bestaat er dus in ons land één vereeniging, die het monopolie heeft een soort overeenkomst aan te gaan met tandartsen als vroeger de zoo even genoemde verzekeringsinstellingen en die nu als tegenprestatie aan den betrokken collega jaarlijks een zekere bijdrage per een bij hem ingeschreven vereenigingslid zal uitbetalen.

Er kan dus thans aan het door mij straks gesignaleerde geknoei een einde worden gemaakt. Maar er is meer. Er kan en zal ook een einde worden gemaakt aan de nog steeds hier en daar clandestien vigeerende afspraken met personeelsvereenigingen, groote magazijnen enz. want het spreekt van zelf, dat onze vereeniging, die ik nu voortaan de V.S.M.M. zal noemen, daarmede contact zoekt en dat de groote voordeelen van een vrije tandartsenkeuze voor de genoemde categorieën ongetwijfeld den doorslag zal geven om een bestaand accoord op te geven, wat door ons dan zonder meer ook tevens zal worden gesignaleerd. Daarnaast zal de V.S.M.M. een bestrijdingsmiddel vormen tegen de onbevoegde uitoefening. Juist dezer dagen weer is ons uit een gesprek met leeken gebleken, dat bij velen nog steeds de meening voorzit, dat tandheelkundige hulp voor den lageren middenstand niet betaalbaar is en dat het min of meer toelaten van half- en onbevoegden van dit standpunt bezien niet geheel valt af te keuren. Het zal de taak onzer Vereeniging zijn te trachten ook hierin verandering te brengen door het opvoeden tot systematische controle en het verleenen van hulp, enkel door Maatschappij-leden en tegen een laag vooraf te berekenen honorarium. En hier raak ik dus tevens, naar de meening van onze commissie de kern van de sociale taak, die onze Vereeniging kan en, naar wij van harte hopen, zal vervullen. Namelijk om een voorname schakel te vormen in de tandheelkundige opvoeding van ons Nederlandsch publiek. Door de controle-dwang die zij in haar reglement heeft, zal een aanmerkelijk deel onzer bevolking langzamerhand de zegeningen moeten gaan zien van een systematische mondverzorging. Dat deze controle-dwang tevens een belangrijke factor is bij het streven naar een zoo laag mogelijk te stellen honorarium, is zonder meer duidelijk.

Ik wil thans overgaan tot het in een paar groote trekken uiteenzetten van de werkwijze onzer vereeniging.

Ik heb U reeds duidelijk uiteengezet, dat de V.S.M.M. is een vereeniging met sociale strekking. Zij heeft als zoodanig ook de Koninklijke bewilliging verkregen.

Artikel 3 der Statuten luidt:

„Doel der Vereeniging is bevordering en verbetering van de
 „tandheelkundige hulpverschaffing aan den Middenstand, in het
 „bijzonder voor zoover het betreft de systematische mondverzorging.

„Deze statuten verstaan onder Middenstand de personen, die vallen „binnen de door het Bestuur der Vereeniging gestelde welstands- „grenzen”.

Artikel 4 luidt:

„De Vereeniging tracht haar doel te bereiken langs wettigen weg „en wel door de volgende middelen:

- „a. propaganda voor mondhygiene bij den Middenstand;
- „b. het toetsen van de in de samenleving voorkomende regelingen „omtrent tandheelkundige hulpverschaffing aan het algemeen belang;
- „c. het treffen van regelingen en afsluiten van begunstigings- „contracten, waardoor regelmatige tandheelkundige verzorging „binnen het bereik van personen met beperkt inkomen kan worden „gebracht;
- „d. andere wettige middelen, die tot het doel bevorderlijk kunnen „zijn”.

De structuur zal U wat vreemd voorkomen, maar zij is in dezen tijd van ordening in het geheel geen vreemde, wat U uit de Koninklijke goedkeuring trouwens ook moge blijken. Het aantal leden is zeer beperkt. De toelating van nieuwe leden is zeer bemoeilijkt, maar het bestuur heeft het recht, van deze strenge bepalingen ontheffing te verleen, zooals aan het Bestuur ook overigens zeer veel macht is gedelegeerd. Dit bestuur wordt voor 3/7 benoemd door de Nederlandsche Maatschappij, voor de rest door de Algemeene Vergadering. Waar deze vergadering steeds zal bestaan uit menschen van wier goede wil het Bestuur zich te voren heeft overtuigd, spreekt het dus van zelf, dat de Maatschappij de controle over de faits et gestes van de vereeniging bezit, waar bovendien nog verschillende bepalingen in het H.R. op zijn gericht. De categorie waar het om gaat, zijn de aspirant-leden. Het komt U misschien vreemd voor, als ik U zeg, dat zij nimmer lid kunnen worden en dat zij geen enkel zeggingsrecht hebben in de vergadering der Vereeniging. Maar deze vorm paste nu eenmaal in het kader noodig voor de Koninklijke goedkeuring. Zij is evenmin een unicum en gebruikelijk in verschillende vereenigingen, waar men aan een groote groep zeggingschap wenschte te onthouden. Wij zullen ze voortaan, ook om U minder te doen schrikken, A-leden noemen. Zij zijn de ingeschreven deelnemers, die een varieerende contributie betalen naar gelang zij vrijgezel, gezins- hoofd of gezinslid zijn. Zij hebben recht op een halfjaarlijksche controle. Zij zijn verplicht zich daartoe bij den tandarts aan te melden en zij hebben uiteindelijk recht op een behandeling volgens een te voren vastgesteld tarief.

Ten slotte de tandartsen. Met hen sluit de V.S.M.M. een contract, waarbij hij zich verbindt de bij hem ingeschreven patiënten te behandelen onder bepaalde voorwaarden. Hij krijgt voor elken patiënt een bepaald bedrag per jaar uitbetaald, waarvoor hij zal hebben te geven:

1. gratis mondonderzoek;

2. gratis advies;
3. gratis eenvoudige reiniging voor zoover die noodzakelijk is voor het onderzoek.

De werkwijze der V.S.M.M. is zeer gedecentraliseerd gedacht. Het centraal bestuur zetelt in Amsterdam. Maar overal waar daartoe in den lande behoefte bestaat kunnen zich z.g. districten vormen, die een vrij zelfstandig bestaan leiden volgens een eigen H.R., alles echter binnen de bepalingen onzer Statuten. Deze districten behoeven niet gelijkvormig te zijn aan de Afdelingen der Maatschappij. Ook steden of groepen plaatsen in een bepaalde streek komen daarvoor in aanmerking, alles in overleg met het centraal bestuur en de betrokken Afdeling van de Maatschappij. Voor de acquisitie zorgt een administrateur, die met de geheele administratie wordt belast, met dien verstande, dat de districten zich een eigen administrateur kunnen aanschaffen, die rekening en verantwoording aan het districtbestuur en aan den hoofd-administrateur verschuldigd is.

Als leden voor een bepaald gedeelte van ons land waar men dit wenscht, worden aan het Centraal Bestuur een aantal namen opgegeven, voor welke personen het C.B. dispensatie verleent van de strenge toelatingsbepalingen. Propagandistisch gezien, verdient het voorkeur daar ook enkele vooraanstaande leeken ter plaatse bij te vragen. Ook in het Centraal Bestuur hebben wij eenige leeke-leden. Er zijn zeker mensen te vinden, die zich voor een dergelijk eerebaantje leenen. Men belegt daarna een leden-vergadering, kiest het districtsbestuur, schept een H.R. en als dit de goedkeuring van het Centraal Bestuur heeft, kan men aan het werk gaan. Natuurlijk dient een administrateur met zorg te worden gekozen. De acquisitie vereischt veel tact, wil zij niet op één lijn worden gesteld met die van ziektekostenverzekeringen enz. Zooals van zelf spreekt zal men zich allereerst tot de besturen van middenstandsverenigingen enz., indien ter plaatse aanwezig, hebben te wenden.

M. de V. Ten slotte nu nog een enkel woord over het tarief. Het verheugt ons zeer, dat de Tariefcommissie ons eindelijk in staat heeft gesteld verder te gaan, al blijft ook nu nog het tarief een van onze moeilijkste problemen. Ons reglement bepaalt dat het aan de A-leden te berekenen tarief niet door ons zelf, maar door de Afdeling wordt bepaald, binnen welker grenzen het betrokken district ressorteert. Het C.B. stelt echter wel den eisch, dat dit tarief in zijn verhoudingen onderling zal voldoen aan de principes, die bij de tariefbepaling door een Tariefcommissie hebben voorgezeten. Dat daarbij door de Afdeling de noodige soepelheid zal dienen te worden betracht en dat zelfs binnen haar grenzen nog vrij uiteenlopende differentiatie mogelijk is, spreekt van zelf.

M. de V. Het kan natuurlijk niet in de bedoeling liggen op deze algemeene vergadering tot in details af te dalen bij de verschillende vragen, die er ongetwijfeld nog bij de vergadering opkomen. En laat men vooral mij niet voorhouden, dat nog heel wat moeilijkheden zich zullen voordoen, waarvoor de practijk misschien eerst de oplossing kan brengen. Voor zoover U het met Uw leiding in overeenstemming acht, ben ik bereid nog algemeene vragen te beantwoorden.

Wat de toekomst ons zal brengen? Ik weet het ook niet. Wel zijn er teekenen die er op wijzen, dat hier en daar in het land belangstelling bestaat. Dank breng ik daarbij graag aan de heeren P a r m e t e n T e u l i n g s, met wie wij voor de Geldersche afdeeling vruchtbare en vlot verloopende besprekingen mochten voeren, die ertoe hebben geleid, dat men daar reeds in een ver gevorderd stadium van voorbereiding is.

M. de V. Ik wil besluiten met een woord van opwekking, dat wij niet snel zullen groeien is te verwachten, ja misschien zelfs te wenschen, maar dat met aller medewerking hier iets goeds kan worden gedaan, er zijn teekenen genoeg, die daarop wijzen.

Ik dank U zeer. (Applaus).

De V o o r z i t t e r.

Ik dank U voor Uw uiteenzetting, die de vergadering heeft duidelijk gemaakt, op welke basis de door ons gecreëerde stichting zal gaan arbeiden, welke maatregelen daartoe zijn genomen en welke inzichten daartoe hebben geleid.

Mag ik vragen of de inleiding van den heer M a r g a d a n t aanleiding geeft tot het stellen van vragen?

De heer P a e s i.

M. de V. Ik dank den heer M a r g a d a n t voor zijn uiteenzetting, maar ik heb een punt gemist, dat ik van buitengewoon groot belang acht, en dat tevens van principieel gewicht is.

Ik heb in de uiteenzetting in het geheel niets gehoord van de welstandsgrens, en of het bestuur zich daarover heeft beraden en of er in de Statuten of in het H.R. iets staat omtrent de welstandsgrens, die zal worden toegepast. Ik heb den heer M a r g a d a n t wel hooren spreken over de lagere regionen van den middenstand waarvoor het bedoeld was, maar ook over het contact, dat moest worden gezocht met middenstandsvereeningen en middenstandsraden enz. waar dan de geheele middenstand bij aangesloten is.

Ik zou willen, dat de heer M a r g a d a n t op die punten eenige toelichting gaf.

De heer M a r g a d a n t.

M. de V. Toen ik straks begon heb ik U voorgehouden, dat ik het niet te lang zou maken, zoodat ik verschillende vraagstukken, die zich bij ons voordoen en die van zeer groot belang zijn, misschien niet heb aangeraakt. Ik kom dan tot de conclusie, dat dit zeer principieele en belangrijke punt, dat de heer P a e s i noemde, door mij niet is ter sprake gebracht. Maar natuurlijk is daaraan gedacht en zijn er maatregelen getroffen om tegemoet te komen aan de door U te stellen eisch. In het H.R. zijn bepalingen omtrent de inkomensgrens opgenomen en ook dat de A-leden verplicht zijn bewijsstukken over te leggen, dat de vastgestelde inkomensgrens niet wordt overschreden. Maar U begrijpt, dat deze inkomensgrens in Amsterdam ongetwijfeld een andere zal zijn dan b.v. in Limburg. De inkomensgrens zal dus zelfstandig door de districten

onder de oogen moeten worden gezien. Gezien in het licht van de vooropgezette decentralisatie zal aan de districten zelfs overgelaten worden te bepalen op welke wijze zij zich van bedoelde bepaling omtrent die grens wenschen te overtuigen. Ik bedoel, dat de techniek van de controle bij dezen maatregel niet altijd gelijk behoeft te zijn. Ik kan mij voorstellen, dat er een district is, dat slechts genoegen neemt met het belastingbiljet, terwijl er andere districten zijn, waar men zegt: in deze kleine plaatsen kennen wij elkaar voldoende en hebben wij andere middelen. Hier wordt de mogelijkheid opengelaten, dat men zich streng aan deze inkomensgrens zal hebben te houden.

De heer P a e s i.

U spreekt van districten. Daaruit maak ik op, dat die welstandsgrens wordt vastgesteld door het bestuur van elk district.

De heer M a r g a d a n t.

Dat gebeurt steeds in overleg met de afdeling van de Maatschappij en met het Centraal Bestuur.

De heer P a e s i.

Is er door het bestuur voor het vaststellen van de welstandsgrens een schema opgesteld om er toe te komen? Is er gezegd, dat in een bepaald district, b.v. Amsterdam, de uitgaven voor noodzakelijk levensonderhoud zooveel bedragen, dus iemand die zooveel verdiend, staat er zus en zoo tegenover? Of wordt dat overgelaten aan de prudentie van het districtsbestuur?

De heer M a r g a d a n t.

Dat wordt overgelaten aan de prudentie van het districtsbestuur. Wat U zegt is niet eenvoudig. Ik wil slechts in herinnering brengen wat zich heeft afgespeeld in de vergadering van de Mij. v. Geneesk, waar men al veel langer bezig is dan wij en nog altijd niet tot een oplossing is gekomen en waar het punt, dat U aanroerde aanleiding heeft gegeven tot zeer verwarde debatten, waar nooit iemand uit is gekomen. Men zal ten slotte een grens moeten trekken. Wij hebben in Amsterdam gedacht aan een grens van *f* 4.000.— Het kan zijn, dat de praktijk leert na eenige jaren, dat wij er naast zitten en het noodzakelijk zal zijn daarin verandering te brengen. Maar wij hopen zeker met niet te groote schade wegwijs te worden, wanneer wij eenmaal bezig zijn. Het gaat er om, dat wij gaan beginnen op een basis als men denkt, dat met inachtneming van het reglement, de beste is. Maar dergelijke dingen zullen ongetwijfeld in den loop der jaren aan verandering onderhevig zijn zooals de ervaring ons zal opleggen.

De heer P a e s i.

U noemde *f* 4.000. Het komt mij voor, dat wanneer U de statistiek van de belastingen zoudt hebben gecontroleerd, U zoudt hebben gezien, dat U met een grens van *f* 4.000 niet alleen omvat de zeer lage regionen

van den middenstand, maar ook een zeer groot percentage der overige inkomens, zoodat er voor de particuliere practijk al een zeer klein percentage overblijft. Ik geloof, dat U met f 4.000, voor een stad als Amsterdam aan den veel te hoogen kant is. Ik zou het jammer vinden, als in alle andere districten een te hooge grens werd gecalculeerd en later werd ingezien, dat men te hoog was. Het is beter te laag te beginnen en dat later blijkt, dat wij omhoog moeten.

De heer M a r g a d a n t.

Ik zal zeker rekening houden met Uw opmerkingen, maar wil daartegenover stellen, dat U moet weten, dat b.v. in een stad als Amsterdam de inkomensgrens voor het ziekenfondswezen niet zoo heel ver daar beneden ligt en het natuurlijk het doel is boven de categorie van het ziekenfondswezen uit te komen. Het gaat ons om de menschen, die de laagste inkomsten hebben boven de grens van het ziekenfondswezen, zoodat zij daarin niet kunnen worden opgenomen.

De heer P a e s i.

Daar moet U zeer voorzichtig mee zijn, omdat die ziekenfondsen in den laatsten tijd aan den hoogen kant zijn. Op die welstandsgrens schijnt eenige controle noodig te zijn, want zij houden er zich lang niet altijd aan. Dus als wij er bovenuit gaan komen de particuliere praktijken in ernstig gevaar.

De heer M a r g a d a n t.

Ik zie het gevaar daar niet van in. Welk gevaar?

De heer P a e s i.

Dat er niets voor de particuliere practijk overblijft en dat alle patienten zich laten inschrijven bij een middenstandsorganisatie.

De heer M a r g a d a n t.

Als zij betalen?

De heer P a e s i.

Dat is niet het behartigen van de belangen der jonge collega's.

De heer M a r g a d a n t.

Dat is het wel; zooals wij het zien, geloof ik zeer stellig, dat een belangrijke categorie van patienten, die zich zouden verwoegen bij tandheelkundigen en onbevoegden of die in het geheel geen behandeling aanvragen, uit vrees voor een te hooge rekening van den tandarts, nu als het ware aangemoedigd wordt zich bij den tandarts aan te melden.

De V o o r z i t t e r.

Dit is een van de belangrijkste punten waar deze zaak mee staat of valt, maar dat voor elke afdeling en zelfs voor elken kring afzonderlijk zal moeten worden bekeken, naar gelang van de plaatselijke omstandig-

heden. De vereeniging zal zeker niet in gebreke blijven daartoe de noodige en afdoende maatregelen te nemen. Dus kunt U gerust zijn.

De heer P a e s i.

Ik ben niet zoo erg gerust naar aanleiding van wat ik gehoord heb over Amsterdam.

De heer M a r g a d a n t.

Dat zal Amsterdam zelf in de eerste plaats moeten weten. Als men te Amsterdam iets deed, dat volgens Uw meening niet verstandig zou zijn, zou dat voor U geen aanleiding behoeven te zijn dit in Haarlem ook te doen. U zoudt dan met klem van redenen kunnen aantoonen, dat men dit niet moet doen. Dus behoeft U zich niet ongerust te maken.

De V o o r z i t t e r.

Hiermede hebben wij ook dit vraagstuk afgehandeld.

Nu blijft over de practische mogelijkheid en zelfs de waarschijnlijkheid, dat deze door ons gecreëerde stichting van den aanvang eenig kapitaal zal noodig hebben om te kunnen werken. Gegeven de nauwe relatie tusschen deze stichting en de Maatschappij zou ik U willen voorstellen het H.B. volmacht te geven om eventueel de middelen ter beschikking te stellen, die de stichting noodig zal hebben om een aanvang met haar werkzaamheden te kunnen maken.

Is er iemand, die bezwaar heeft die volmacht te verleenen?

De heer P a e s i.

Daar heb ik bezwaar tegen, omdat die stichting zeer plaatselijk werkt.

De V o o r z i t t e r.

Neen, dit is een landelijke stichting. Dit is de Maatschappij in anderen vorm en heeft ten doel de situatie over het geheele land te bewerken. De vereeniging is juist het centrale orgaan, dat over het geheele land toezicht houdt, dat alles gebeurt zooals wij het willen.

De V o o r z i t t e r.

Is er iemand die tegen de gevraagde volmacht bezwaar heeft? Zoo niet, dan is die met algemeene stemmen verleend.

Ik wensch den heer M a r g a d a n t geluk met het succes en nog meer geluk met zijn poging voor de toekomst.

Persoonlijk zeg ik hem dank voor de vele beslommingen, die hij al die jaren op zijn schouders heeft gehad en waaraan het voor een niet gering deel te danken is, dat dit bereikt is. (Applaus).

De volgende punten van de agenda, nos. 16, 17 en 18 liggen niet meer op mijn weg.

Ik verzoek den heer B r u g m a n daarvoor de voorzittersplaats in te nemen.

Alvorens dit te doen ben ik verplicht nog een enkel woord te spreken. Dat woord is een woord van dank aan al degenen, die het mij in deze

jaren zoo gemakkelijk hebben gemaakt dit voorzitterschap waar te nemen.

Die dank geldt ook de algemeene vergadering en de wijze waarop Gij mijn leiding als voorzitter hebt getolereerd, een leiding die nu en dan eens afweek van die van mijn voorganger. Ik ben U daar dankbaar voor en die dank gaat in zeer hooge mate naar de leden van het H.B. in die afgeloopen jaren, met wie ik op de allerprettigste wijze heb samengewerkt.

Die dank gaat verder niet minder naar de commissies, en dat zijn er vele geweest, en naar onzen juridischen adviseur, die op alle mogelijke en onmogelijke tijden altijd beschikbaar was om met ons te confereeren en ons met raad en daad ter zijde te staan.

Die dank gaat naar onze beide ereleden *V a n H a s s e l t* en *S a n d e r s*, die met onverzwakte toewijding niet alleen de Maatschappij maar heel vaak den persoon van den voorzitter hebben bijgestaan, als hij in moeilijkheden zat. Als ik de consequenties, die aan het eere-lidmaatschap verbonden zijn moet afmeten naar het werk, dat mijn beide collega's in die functie voor de Maatschappij hebben gedaan, dan prijs ik mijzelf nog niet zoo heel gelukkig in dit opzicht!

In zeer bijzondere mate gaat mijn dank naar mijn naaste medewerkers in het D.B., met wie ik op zoo uiterst vriendschappelijke wijze heb mogen samenwerken. Wij hebben zeer vele malen vergaderd en geconfereerd. Dat is altijd gegaan op een wijze, die dergelijke avonden van arbeid tevens maakten tot een genoegen.

Ik meen het toekomstig D.B. niet beter te kunnen toewenschen, dan dat deze buitengemeen prettige verhouding en samenwerking tot in lengte van jaren dezelfde moge blijven!

Een extra woord van dank aan mijn allernaasten medewerker, collega *S a l o m o n s*. Ik heb het al zoo vaak gezegd, de vergadering heeft het al zoo vaak onderstreept: de wijze waarop hij te allen tijde bereid is om paraat te zijn en klaar te staan voor het werk der Maatschappij is boven iederen lof verheven. Ik hoop, dat hij nog lang die werkzaamheid in het belang van de Maatschappij zal kunnen voortzetten.

Ten slotte mijn opvolger *B r u g m a n*: Gij hebt eenige jaren in het D.B. gezeten. Het verheugt ons, dat Gij, dit dagelijks aanzien, U geroepen hebt gevoeld om deze functie wel te willen aanvaarden, want Gij weet beter dan de meeste anderen, welke moeilijkheden daaraan vastzitten. Het verheugt ons eveneens, dat de algemeene vergadering U met een zoo groot aantal stemmen tot deze plaats heeft geroepen. Gij zijt in deze functie in de Maatschappij een nieuweling, maar het D.B. heeft U krachtig voor die functie aanbevolen, omdat het op grond zijner ervaring meende, dat Gij op dit oogenblik daarvoor zeker de aangewezen man zijt. Wij gelooven, dat Gij die taak op U zult nemen met de toewijding voor het werk van onze Maatschappij, die wij al zooveel jaren van U kennen en die Gij in Uw eigen afdeeling hebt getoond en nog meer in ons D.B. Wij hebben alle reden te vertrouwen en te gelooven, dat dit voor U en voor de Maatschappij een prettige tijd zal zijn.

Ik wensch U toe, dat als voor U het oogenblik gekomen zal zijn om dezen hamer aan Uw opvolger over te dragen, Gij dit zult kunnen doen

met een even aangenaam terugzien op de afgelopen tijden, als ik dat op dit oogenblik kan doen. Ik geef U thans den hamer over en wensch U, en de Maatschappij onder Uw leiding, succes. (Applaus).

De heer **B r u g m a n** neemt het voorzitterschap over en spreekt daarna als **V o o r z i t t e r**.

Dames en Heeren! Alvorens punten 16, 17 en 18 van de agenda met U af te werken, kan ik niet nalaten enkele woorden tot U te richten.

Het is niet mijn bedoeling in een breed betoog de toekomstplannen voor de Maatschappij hier te ontwikkelen. Ik wil U alleen met een kort woord een kleine toelichting geven, waarom ik deze voorzittersfunctie heb willen aanvaarden.

Toen de scheidende voorzitter gisteravond na den uitslag van de stemming mij vroeg, of ik deze functie aanvaardde, heb ik daarop zacht voor mij heen gemompeld: Zeer gaarne. Dat sluit echter niet in, dat ik niet met zeer veel aarzeling en met zeer veel schroom deze functie op mij neem, juist omdat ik gedurende eenige jaren in het H.B. en de laatste jaren in het D.B. van zeer nabij de vele werkzaamheden, de vele vraagstukken van de Maatschappij heb mogen meemaken.

Collega **N o r d** heeft er op gewezen, dat hij zich zelf beschouwde als de dirigent, die het orkest leidde. Mijne heeren leden van het orkest, ik heb U bij de vervulling van mijn taak ontzettend hard nodig. Geen van U kan ik missen. Het orkest is dusdanig samengesteld, dat alle medewerkers hierin een juist uitgekozen plaats hebben. Wanneer ik tot nu toe heb mogen nagaan de toewijding en de energie, waarmee deze leden zich aan hun taak hebben gewijd, heb ik het vertrouwen, dat zij ook in de toekomst mij hun steun niet zullen onthouden.

Toen ik officieus gepolst was, of ik een eventueele candidatuur voor het voorzitterschap zou aannemen, heb ik mij met haastigen spoed naar den toenmaligen voorzitter begeven en hem mijn groote bezwaren daartegen kenbaar gemaakt. Mijn grootste bezwaar was wel, dat het mij onmogelijk leek een man als hij was, een man met zulke capaciteiten, een man met een dergelijke vergaderingstechniek, een man die een dergelijke leiding weet te geven, te vervangen.

U zult wat mij betreft in dit opzicht met heel wat minder tevreden moeten zijn. Een troost — en daarom ben ik gezwicht — waren de woorden, die hij tot mij sprak: „Ik laat je toch een Maatschappij achter, goed georganiseerd, goed bestuurd en goed in elkaar gezet, de boel klopt tadellos”. Dat heeft mij inderdaad zeer veel steun gegeven. Dat ik dan deze taak aanvaard, is omdat ik durf voortbouwen op de goed werkende, goede en deugdelijke organisatie, waarvan collega **N o r d** inderdaad de ziel is geweest.

Niet alleen de steun van de leden van het H.B., van het D.B. en van de onontbeerlijke commissies heb ik noodig, ook de steun van U, van de vergadering! U begrijpt, een nieuwe voorzitter heeft eenige plankenkoorts en U zult het dezen voorzitter in dit opzicht den eersten tijd niet al te moeilijk willen maken. Het is dus met de medewerking

van de vergadering, dat ik deze taak op mij neem. Ik beloof U, dat ik mijn best zal doen, zoover dit in mijn vermogen ligt. (Applaus).

De heer **K r a n e n b u r g**.

M. de V. Het is niet zonder schroom, dat ik op dit oogenblik het woord neem.

Het zal ongetwijfeld deze vergadering hebben gefrappeerd, dat de afdeeling Rotterdam en Omstreken, waarvan Uw voorzitter lid is, geen candidaat voor het voorzitterschap van het H.B. heeft gemeend te moeten stellen. Het zou ongetwijfeld een verkeerden indruk wekken, wanneer daar niet een kort woord aan toegevoegd werd.

Men moet Rotterdam kennen om volledig te beseffen, dat verschil van inzicht en vriendschap en collegialiteit daar volledig samen kunnen gaan. Nu is het zoo, dat dit niet stellen van een candidaat voor het voorzitterschap berust op een verschil van inzicht, doch dat de vriendschap en collegialiteit en gemeenschapszin onverminderd aanwezig zijn gebleven.

Daarom stel ik er op dit moment prijs op te verklaren, dat U bij het aanvaarden van dit voorzitterschap er op kunt rekenen, als U de dirigent is, dat wij in het muziekgezelschap de trompet zullen blazen, in volledige harmonie en met ongebroken ijver. (Applaus).

De **V o o r z i t t e r**.

Ik kan den heer **K r a n e n b u r g** verzekeren, dat deze woorden door hem gesproken op dit moment mij bijzonder veel genoegen doen. Rotterdam heeft de laatste jaren een zeer actief aandeel in de Maatschappij-bemoenissen gehad en ik weet dat er in Rotterdam ook zeer veel leden zijn, die zeer nuttige en vooraanstaande leden van onze Maatschappij zullen worden, van wie ik overtuigd ben, dat zij belangrijke functies in de Maatschappij willen aanvaarden. Ik hoop dan ook, dat de samenwerking, die er tot nu toe werkelijk is geweest, door deze kwestie niet minder aangenaam zal zijn in de toekomst. Ik hoop op de zeer gewaardeerde medewerking van Rotterdam & O. te mogen blijven rekenen en wanneer de medewerking van de individueele leden wordt gevraagd voor Maatschappijwerk, dat ik ook op hun steun kan rekenen. (Applaus).

16. *Plaatsbepaling der volgende algemeene vergadering.*

De **V o o r z i t t e r**.

Indien er geen andere stemmen uit de vergadering opgaan, heeft het H.B. het plan, de volgende algemeene vergadering in het Gooi te houden. Het is een afdeeling, die het vorige jaar is aangezocht daar een algemeene vergadering te houden, maar omdat deze afdeeling nog zoo jong was en niet over voldoende kasmiddelen beschikte, is het een jaar uitgesteld. Naar wij hebben gehoord zijn de kasmiddelen op dit oogenblik ruimschoots voldoende om ons een prettige zomervergadering te bezorgen.

De heer Van Heemskerck Duker.

M. de V. Het zal de afdeeling Het Gooi zeer aangenaam zijn en zij zou het zeer op prijs stellen, als zij dezen zomer de algemeene vergadering zou mogen ontvangen. (Applaus).

De Voorzitter: Is er iemand tegen? Zoo niet, dan zal de volgende Algemeene Vergadering in het Gooi en wel te Hilversum worden gehouden.

17. *Rondvraag:*

Door verschillende leden werden inlichtingen gevraagd, o.a. over de pas opgerichte Pers-Commissie, die door den Voorzitter uitvoerig werden beantwoord.

Nadat de Voorzitter er nog aan herinnerd had, dat om half drie door Prof. A. Kantorowicz, uit Stamboul, een voordracht zou worden gehouden over: „Die Türkei, Deutschland, Palestina, drei Entwicklungsstadien der Zahnheilkunde”, sloot hij met een woord van dank aan de aanwezigen om 1.40 de vergadering.

De Redactie-Commissie:

BERTHOLD H. DE BEER.
J. A. SALOMONS.

Lijst van candidaat-leden.

Eventueele bezwaren moeten binnen vier weken worden ingediend bij den Secretaris der Maatschappij. — (art. 2 H.R.).

Mej. A. de Jong, Tilburg, (afd. N.-Brabant - Zeeland).
M. v. d. Nagel, Schiedam, (afd. Rotterdam en O.).

VEREENIGING VAN LABORATORIUMHOUDENDE
TANDTECHNICI IN NEDERLAND

Secretariaat: Ampèrestraat 75, den Haag

Telefoon 332015

Postrekening 217307

Lijst der aangesloten Laboratoria.

H. C. Stikkel	Alkmaar
J. H. Meeuwis	Amstelveen
Amst. Tandt. Lab. NV. J. C. Adriaansen . .	Amsterdam
L. M. Fritz Jr.	Amsterdam
„Orthodontie” Tandtechn. Lab. C. L. Baak . .	Amsterdam
K. H. F. Rammelt Jr.	Amsterdam
J. A. Dürschke Jr.	Amsterdam
E. Thomas	Amsterdam
J. van Wezel	Amsterdam
N. G. Pieters	Amersfoort
Tandtechnisch Laboratorium v/h B. Burghoorn	Apeldoorn
Th. Capetti	Arnhem
Gebr. Tolmeijer	Arnhem
C. Limburg	Baarn
P. Backes	Bergen op Zoom
G. M. L. Augustijn	Bussum
Joh. Schouten	Delft
M. v. d. Graaf	Dordrecht
H. J. Hovinga	Dordrecht
J. H. Kemp	Dordrecht
A. C. van Dommelen	Gouda
B. v. d. Neut	's-Gravenhage
J. Appelhof	Groningen
Max Reneman N.V.	
F. Siemer	Groningen
A. F. J. Bernard	Den Haag
N.V. Moerhuis & Segboer	Den Haag

W. Neefs	Den Haag
Jac. Poot	Den Haag
W. Geuzebroek	Haarlem
J. v. d. Kuy	Haarlem
M. Takken	Haarlem
J. J. Verharen	Heerlen
J. Bolhuis	Hengelo
F. G. Smithuis	Hengelo
Gooisch Tandtechn. Lab. L. P. H. v. d. Berg	Hilversum
Hilversumsch Tandtechnisch Lab. J. Jacobs	Hilversum
P. F. J. Felten	Laren
Friesch Tandt. Lab. Ombelet & Jorna	Leeuwarden
H. Kooistra	Leeuwarden
Tandt. Lab. v. d. Woude	Leeuwarden
A. L. van Bergen Henegouwen	Leiden
Gebr. Mueller	Maastricht
M. Broere	Rotterdam
G. Halvax	Rotterdam
L. W. F. Lacroix	Rotterdam
C. Th. Leenders	Rotterdam
W. van der Meulen	Rotterdam
M. J. A. van Noy	Rotterdam
J. F. de Regt	Rotterdam
L. E. Roelofsen	Rotterdam
Rotterdamsch Tandtechn. Lab. W. A. Tieleman	Rotterdam
B. H. Cohen	Tilburg
Jos. Helwes	Tilburg
P. C. A. Broek	Utrecht
H. Hopman	Utrecht
A. Meyer	Utrecht
C. Veth	Utrecht
J. v. d. Wildt	Voorburg
D. M. de Leve	Wildervank
S. A. May	Winschoten
J. Siesling	Zwolle

EENIGE GEGEVENS EN WENKEN.

1. Het algemeen secretariaat der Maatschappij is gevestigd Anton Mauvelaan 9, Bussum, telef. 3225.

2. Voor assistentie, waarneming of overname van praktijk zich uitsluitend te wenden tot het Bemiddelingsbureau. Leider: J. H. C. Riddering, Leidscheweg 82, Utrecht.

3. De Redactie van het Tandheelkundig Jaarboekje is gevestigd Anton Mauvelaan 9, Bussum.

4. Het Incasso-bureau van de maatschappij staat onder leiding van Mr. G. H. E. Nord Thomson, Turfmarkt 8, Leiden.

5. De penningmeester van het steunorgaan der Mij. is J. J. Backer Dirks, Hoogstraat 219a, Rotterdam. Gelden te remitteren aan de Twentsche Bank, rekening letter S van J. J. Backer Dirks of de postrekening van den penningmeester nr. 248849.

6. Aanvragen voor de ongevallen- en ziekteverzekeringsspolis op de speciale Maatschappij-voorwaarden, te richten aan de directie der verzekeringsbank: de Nieuwe Eerste Nederlandsche, Prinsessegracht 13, den Haag.

7. Den leden der Mij. wordt dringend verzocht geen persoonlijke besprekingen met een ziekenfonds te voeren, alvorens vooraf inlichtingen te hebben ingewonnen bij de betreffende afdelings-ziekenfondscommissie. — Dit voorkomt latere moeilijkheden!

8. Collegae, die het voornemen hebben een praktijk over te nemen, waaraan een ziekenfonds-praktijk verbonden is, worden, in hun eigen belang, aangeraden, alvorens daartoe over te gaan, inlichtingen in te winnen bij de Centrale Ziekenfonds-Commissie.

9. Het secretariaat der Centrale Ziekenfondscommissie is gevestigd bij W. van Eupen, van Bijleveldsingel 1, Nijmegen.
